

**Univerzitet Crne Gore
Filozofski fakultet Nikšić**

ANDRIJA CEROVIĆ

**POVEZANOST OSOBINA LIČNOSTI, AKADEMSKE
MOTIVACIJE I ZADOVOLJSTVA ŽIVOTOM
STUDENTSKE POPULACIJE U CRNOJ GORI**

MASTER RAD

NIKŠIĆ, 2025

**Univerzitet Crne Gore
Filozofski fakultet Nikšić**

**POVEZANOST OSOBINA LIČNOSTI, AKADEMSKE
MOTIVACIJE I ZADOVOLJSTVA ŽIVOTOM
STUDENTSKE POPULACIJE U CRNOJ GORI
MASTER RAD**

Mentor: prof. dr Milica Drobac – Pavićević

Student: Andrija Cerović

Studijski program:

Psihologija

Broj indeksa: 25/20

Nikšić, 2025.

PODACI I INFORMACIJE O STUDENTU

Ime i prezime: Andrija Cerović

Datum i mjesto rođenja: 18. 05. 1998. Bijelo Polje

Naziv završenog osnovnog studijskog programa i godina završetka studija: Osnovni akademski studijski program za psihologiju, 2019/20

INFORMACIJE O MASTER RADU

Naziv master studija: Psihologija

Naslov rada: Povezanost osobina ličnosti, akademske motivacije i zadovoljstva životom studentske populacije u Crnoj Gori

Fakultet na kojem je rad odbranjen: Filozofski fakultet UCG

UDK, OCJENA I ODBRANA MASTER RADA

Datum prijave master rada:

Datum sjednice Vijeća na kojoj je prihvaćena tema:

Mentor: Prof. dr Milica Drobac Pavićević

Komisija za ocjenu i odbranu master rada: Prof. dr Milica Drobac Pavićević

Dr sc Veselinka Milović

Dr sc Bojana Miletić

Lektor:

Datum odbrane:

Datum promocije:

IZJAVA O AUTORSTVU

Kandidat: Andrija Cerović

Na osnovu člana 22 Zakona o akademskom integritetu (Sl.list CG br. 17/2019),
ja, dolje potpisani

IZJAVLJUJEM

Pod punom krivičnom i materijalnom odgovornošću da je master rad pod nazivom „Povezanost osobina ličnosti, akademske motivacije i zadovoljstva životom studentske populacije u Crnoj Gori“ rezultat sopstvenog istraživačkog rada, da nisam kršio autorska prava i koristio intelektualnu svojinu drugih lica i da je navedeni rad moje originalno djelo.

Nikšić, (datum)

Potpis studenta

SAŽETAK

Glavni cilj ovog istraživanja bio je prikupljanje podataka o izvješću globalnog zadovoljstva životom studentske populacije u Crnog Gori, kao i podatke o osobinama ličnosti i akademske motivacije, odnosno o njihovim međusobnim povezanostima i prediktivnim vrijednostima. Preciznije, u radu je istražena vrsta povezanosti i prediktivna moć navedenih faktora. Naučni cilj jeste promocija značaja studentske populacije kao i faktora koji utiču na njihovo zadovoljstvo životom.

Istraživanje je sprovedeno na prigodnom uzorku od 203 ispitanika. Nešto više je ispitanica ženskog pola tj. 58,6%. Prosječna starost ispitanika je 22.53 godine. Dobijeni podaci su prikupljeni upotrebom Google Forms upitnika, online putem. Svi podaci su anonimni i korišćeni isključivo za sprovođenje ovog rada. Ispitanici su popunjavali socio-demografski upitnik zatim skalu akademske motivacije, osobina ličnosti i zadovoljstva životom.

Rezultati su pokazali da su studenti blago zadovoljni životom odnosno da su više zadovoljni nego nezadovoljni. Ispitivanjem istraživačkih hipoteza došli smo do nalaza da su osobine ličnosti značajan prediktor zadovoljstva životom i da dimenzije ličnosti Prijatnost, Savjesnost i Neuroticizam statistički značajno predviđaju razlike u izraženosti skora na skali zadovoljstva životom. Dalje, utvrđena je pozitivna povezanost Intrinzične motivacije i zadovoljstva životom dok je Amotivacija negativno povezana. U pogledu zadovoljstva životom studenti se značajno ne razlikuju prema polu. Akademska motivacija je u pozitivnoj korelaciji sa Intrinzičnom motivacijom kao i sa osobinama ličnosti Otvorenost, Savjesnost i Prijatnost, dok je u negativnoj korelaciji sa Amotivacijom i Neuroticizmom.

Ključne riječi: zadovoljstvo životom, osobine ličnosti, akademska motivacija, studenti, Velikih pet

ABSTRACT

The main goal of this research was to collect data on the global life satisfaction report of the student population in Montenegro, as well as data on personality traits and academic motivation, and also their interrelationships and predictive values. More precisely, this research examined the type of correlation and the predictive power of the mentioned factors. The scientific goal is to promote the importance of the student population as well as the factors that had influence on their satisfaction with life.

The research was conducted on a convenience sample of 203 respondents. Slightly more respondents are female, 58.6%. The average age of the respondents is 22.53 years. The obtained data were collected using a Google Forms questionnaire, online. All data are anonymous and used exclusively for the implementation of this work. Respondents filled out a socio-demographic questionnaire, followed by a scale of academic motivation, personality traits and life satisfaction.

The results showed that students are slightly satisfied with life, meaning they are more satisfied than dissatisfied. By examining the research hypotheses, we came to the conclusion that personality traits are a significant predictor of life satisfaction and that personality dimensions like Agreeableness, Conscientiousness and Neuroticism statistically significantly predict differences in the expression of scores on the life satisfaction scale. Furthermore, a positive correlation between Intrinsic Motivation and life satisfaction was established, while Amotivation is negatively correlated. In terms of life satisfaction, students do not differ significantly by gender. Academic motivation is positively correlated with Intrinsic Motivation as well as with the personality traits Openness, Conscientiousness and Agreeableness, while it is negatively correlated with Amotivation and Neuroticism.

Key words: satisfaction with life, personality traits, academic motivation, students, Big Five

Sadržaj

MASTER RAD	1
SAŽETAK.....	5
ABSTRACT	6
UVOD	9
Teorijski dio	10
Teorijski okvir zadovoljstva životom	10
Teorijski modeli povezani sa životnim zadovoljstvom.....	11
Top-Down i Bottom-Up modeli i dinamički model ravnoteže procjene zadovoljstva životom	12
Kognitivne teorije	13
Teorije evolucije	14
Teorija krajnjih tačaka	14
Teorija višestrukih nesrazmjera.....	14
Teorija aktiviteta.....	15
Teorijski modeli hedonije i eudamonije	15
Teorijski okviri akademske motivacije	15
Motivacija unutar teorije samoodređenja (Self-determination theory SDT; Deci i Ryan, 1985).....	18
Intrinzična motivacija	21
Ekstrinzična motivacija	23
Amotivacija	24
Teorijski okvir osobina ličnosti u petodimenzionalnom prostoru	24
Ekstraverzija	27
Prijatnost.....	28
Savjesnost	28
Emocionalna stabilnost (Neuroticizam)	29
Otvorenost za nova iskustva	30
Pregled dosadašnjih istraživanja	30
Metodološki dio	34
Predmet istraživanja	34
Motiv i cilj istraživanja	35
Hipoteze istraživanja	35
Postupak prikupljanja podataka.....	36
Uzorak	36
Instrumenti koji su korišćeni u istraživanju.....	39
Rezultati istraživanja	40

Statistička obrada podataka	40
Prikaz pouzdanosti instrumenata	41
Prikaz rezultata istraživanja.....	42
Diskusija	50
Ograničenja i preporuke za buduća istraživanja.....	53
Zaključak	54
Literatura:	56
PRILOZI	66

UVOD

U današnje vrijeme, važnost zadovoljstva životom i kvalitet života su prepoznati kao ključni aspekti društvenog života ljudi. Kako zadovoljstvo životom obuhvata cijeli život pojedinca, sve veći broj istraživanja sprovodi studije kako bi identifikovali faktore koji na njega utiču i razumjeli njihov potencijalni uticaj na kvalitet života. Na zapadu je sproveden najveći broj istraživanja na temu zadovoljstva životom i to među studentskom populacijom. Autori tih istraživanja smatraju da je sreća studenata, njihovo zadovoljstvo životom važno kako tokom studija tako i nakon njih. To je zbog činjenice da su studenti integralna snaga u svakom društvu te da postoji direktna veza između zadovoljstva života studenata i opšteg blagostanja društva u cjelini (Adamek, 2020; Bowman, 2010). Početak studiranja je za mlade ljude jedna od važnih životnih faza jer se u živote studenata pojavljuju nove situacije i prilike za razvoj međuljudskog i unutrašnjeg funkcionisanja (Živčić-Bećirević, Smojver-Ažić, Kukić i Jasprica, 2007). Takođe, bruceši se susreću sa novim visokoškolskim zadacima koji zahtijevaju veći stepen upornosti i organizacijskih vještina. Zatim, i njihove društvene mreže suočene su s promjenama. Gore opisane promjene povezane s učenjem mogu predstavljati nove stresore koji zahtijevaju određene prilagodbe. Zabrinjavajući je statistički podatak da značajan procenat upisanih studenata ne završi studije. U susjednoj zemlji, Hrvatskoj, gotovo 40% studenata napušta studije (Matković, 2009), dok 15% privremeno pauzira ili zamrzava studije na godinu dana (Šćukanec i sur., 2015). Model dinamičke ravnoteže pruža razumijevanje koncepta zadovoljstva životom i uključuje uticaje različitih dimenzija ličnosti na ocjenu zadovoljstva životom (Penezić, 2006). Nadalje, istraživanja koja se bave konstruktom motivacije, naročito u akademskom kontekstu povezuju motivaciju sa akademskim uspjehom i sa mentalnim zdravljem (Deci i Ryan, 2008). Osvrćući se na predstavljene podatke, uviđa se je kako je studiranje uticajno na mnoge aspekte života mladih ljudi, pa i na njihovu subjektivnu dobrobit (Coccia i Daring, 2016). Diplomiranje i završetak studija je povezano sa pozitivnim emocionalnim, kognitivnim, ekonomskim i socijalnim efektima na život pojedinaca ali i njihovih porodica i zajednice u cjelini pa je stoga značajno istraživati značaj pomenutih varijabli (de Koning, Loyens, Rikers, Smeets i van der Molen, 2013).

Teorijski dio

Teorijski okvir zadovoljstva životom

Težnja svih naučnih oblasti jeste unaprijediti kvalitet ljudskog života. Jedan takav primjer su zdravstvene nauke, koje nastoje identifikovati elemente koji podstiču tjelesnu dobrobit i poboljšavaju opštu dobrobit. Društvene naučne discipline imaju za cilj razjasniti koji ekonomski, društveni i psihološki činioci doprinose boljem kvalitetu života pojedinaca. Prirodne nauke takođe traže načine da poboljšaju život kroz nove izume ili uvide u to kako fizički svijet djeluje na ljudski život. Krajnji cilj svake od ovih disciplina je poboljšati opšti osjećaj subjektivnog blagostanja među populacijom, bilo da se radi o odsutnosti od bolesti, snažnim ekonomijama ili zdravoj društvenoj okolini.

Subjektivno blagostanje je jedna od najvažnijih i najaktuelnijih pojmova u polju pozitivne psihologije. Koncept subjektivne dobrobiti odnosi se na individualnu procjenu ukupnog kvaliteta života pojedinca (Diener i sur. 2002). Pojam zadovoljstva i sreće odnosi se na nivo blagostanja pojedinca. Ovaj pojam se često koristi kako bi se prenio opšti osjećaj zadovoljstva koji ljudi osjećaju u svojim životima. Subjektivne ocjene vlastitog života mogu se kategorizirati kao pozitivne ili negativne prema ličnim procjenama. Među komponentama ove kategorije su osjećaji i procjene ispunjenja u životu, entuzijazam za svoju profesiju ili odnosi sa drugim ljudima (Diener i Ryan, 2009). Pojam koncepta proteže se dalje od puke negacije negativnih emocija; umjesto toga, ona se sastoji od spoja afirmativnih emocija, osjećaja smisla i svrhe življenja. Iskustvo zadovoljstva vlastitim životom i percepcija značaja i smjera u vlastitom životu usko su povezani (Diener i sur., 2010). Nadalje, subjektivno blagostanje nije nepromjenjivo stanje, već dinamično koje se mijenja kroz vrijeme kao odgovor na prilagođavanje pojedinca. Odgovor pojedinca na promjenjive uslove značajan je faktor u određivanju subjektivnog blagostanja.

Koncept subjektivne dobrobiti obuhvata različite činioce koji pridonose opštem osjećaju zadovoljstva i zadovoljstva pojedinca svojim životom. Postoje aspekti života koje pojedinci doživljavaju kao veoma značajni kao što su: zdravlje, posao, rekreaciju, odnose sa drugima mogu se kategorizirati kao pozitivni ili negativni. Procjena subjektivne dobrobiti obično se sprovodi putem ličnih procjena, često korištenjem samoprocjena. Ove evaluacije mogu obuhvatiti širok raspon aspekata, uključujući ukupne procjene kao što je globalno zadovoljstvo životom. Prilikom procjene globalnog zadovoljstva životom ljudi prlaze kroz niz

različitih emocionalnih stanja ali i situacionih varijabli koje utiču na samu procjenu (Pavot i Diener, 1993). Visok nivo dobrobiti i zadovoljstva životom se pozitivno odražavaju na mnoge aspekte života ljudi kao što su zdravlje i životni vijek, posao i primanja, interpersonalni odnosi i doprinos društvu (Lyubomirsky i sar., 2005).

Različiti autori definišu ovaj pojam na svojstven način tako da nema opšteprihvaćene definicije. Jedna od najopštijih definicija jeste da kvalitet života predstavlja „stepen onoga što život čini dobrim“ (Bowling, prema Kaliterna, Žganec, 2006). Prema Peneziću zadovoljstvo životom predstavlja kognitivnu evaluaciju vlastitog cjelokupnog života, a kroz koju svaki pojedinac procjenjuje svoj život. Penezić takođe ističe i definicije Kembela, Konversa i Rodžersa (1976) koji definišu zadovoljstvo životom kao „opaženu razliku između aspiracija i dostignuća“. Na taj način zadovoljstvo životom se posmatra kao kognitivna komponenta subjektivne dobrobiti, dok se sreća pojedinca posmatra kao iskustvo osjećaja (Penezić, 2006). Pavot i saradnici (1991) daju definiciju zadovoljstvo životom kao „globalnu evaluaciju osobe o svom životu“. Veenhoven (1996) definiše zadovoljstvo životom kao „stepen do kojeg osoba pozitivno procjenjuje ukupni kvalitet života i jedan je od pokazatelja kvaliteta života“. Prema Dejneru, autoru koji je veliku pažnju posvetio izučavanju zadovoljstva životom definiše ga kao „procjenu i vrednovanje cjelokupnog života od strane pojedinca“ (Diener i sar., 2002). Zadovoljstvo životom se može posmatrati holistički, kao globalna procjena i procjena prema zadovoljstvu različitim područjima (aspektima) života pojedinca (Diener, 2006).

Teorijski modeli povezani sa životnim zadovoljstvom

U poslednjih nekoliko decenija konstrukt zadovoljstva životom je preuzeo veliku pozornost među istraživačima iz raznih naučnih oblasti. Upravo zbog tog širokog spektra zanimanja dolazi do različitih pokušaja mjerenja ovog složenog psihološkog stanja iz različitih perspektiva kao što su: istraživanja kvaliteta života, subjektivnog blagostanja zatim istraživanje sreće i morala i slično. Prema Čemberlejnju mjere procjene života se mogu kategorisati u četiri grupe na osnovu glavnih razlika između dimenzija blagostanja. On je predložio sledeće grupe: 1. afektivne (emocionalne) ili kognitivne (racionalne); 2. pozitivne (+) ili negativne (-); 3. učestalost (broj puta koji se događaju) ili intenzitet (stepen snage povezan sa svakim pojavljivanjem); i 4. Unutrašnji (fokus na sebe) ili vanjski (usmjeren prema van) (Chamberlein, 1988). Teorijske podloge ovog koncepta dolaze iz različitih konceptualnih okvira kao npr. teorije ugone i bola (Houston, 1981), teorije aktivnosti (Csikszentmihalyi i Figurski, 1982), asocijacionističke teorije (Schwartz i Clore, 1983),

teorije odozgo prema dolje i odozdo prema gore (Kozma i Stones, 1980), teorije prosuđivanja (Carp i Carp 1982) i druge. Na osnovu navedenog može se primjetiti da postoji mnogo različitih pristupa mjerenju i popratnih teorijskih gledišta.

Top-Down i Bottom-Up modeli i dinamički model ravnoteže procjene zadovoljstva životom

Kao što smo mogli vidjeti za objašnjenje koncepta zadovoljstva životom postoje različiti modeli i perspektive, međutim izdvajaju se tri modela koja su najčešće korišćena u literaturi i to je strukturalni model ili Odozgo prema dolje model (silazni) koje je deduktivan i odozdo prema gore (uzlazni) model koji je induktivan i treći model dinamičke ravnoteže. Jedan od glavnih ciljeva anketnih istraživanja jeste da se identifikuje što veći broj karakteristika i varijabli koje pospješuju zadovoljstvo životom. Taj cilj se može postići na način procjenjivanja životnih okolnosti kao i ispitivanjem njihovog uticaja na značaj životnog zadovoljstva. Pri analizi faktora i varijabli koje utiču na životno zadovoljstvo, Dejner i Rajan navode da postoje silazne i uzlazne perspektive (Diener i Ryan, 2009). Prema „Top-down“, odnosno silaznim modelom, subjektivna dobrobit je pod značajnim uticajem kognitivnih sposobnosti, osobina ličnosti, društvenih pravila i vrijednosti kao i sociokulturoloških normi. To bi dalje značilo da ovaj pristup pretpostavlja da ljudi konstruišu zadovoljstvo životom na uzlazni način tj „odozdo prema gore“ gdje ljudi prvo procjenjuju uslove njihovog života i nakon toga se uslovi generišu kako bi se došlo do sveukupne procjene. Prema alternativnom modelu procjene se prvo definišu kroz silazni model tj „odozgo prema dolje“ gdje ljudi prvo sagledavaju svoje opšte životno zadovoljstvo i nakon toga se oslanjaju na taj opšti osjećaj pri procjenjivanju specifičnih uslova i područja života. Zadovoljstvo životom se u ovom teorijskom pristupu posmatra kao relativno stabilan koncept (Brajša- Žganec i sur., 2014). To dalje navodi da će osoba kod koje vlada pozitivnije razmišljanje sagledavati određene događaje kao srećnije i pozitivnije od osobe sa negativnom perspektivom. Sposobnost posjedovanja pozitivne perspektive je značajnije za dobrobit i blagostanje osobe u odnosu na objektivno sagledavanje događaja (Diener i Ryan, 2009). Sa druge strane, po „Bottom-up“, odnosno uzlaznom modelu, subjektivno blagostanje je posledična spoljašnjim faktorima poput društvenih i ekonomskih faktora, fizičko zdravlje i socijalni odnosi. Dakle, osobe će imati bolju regulaciju subjektivne dobrobiti tako što imaju sposobnost da intenzivno potražuju zanimanja i aktivnosti koje im pospješuju zadovoljstvo i osjećaj sreće. Prema ovoj teoriji

zadovoljstvo životom se formira tako što se kumuliraju kako pozitivni tako i negativni događaji i trenutci koji zajedno čine život čovjeka. Događaji i trenutci koji se percipiraju kao pozitivni dovode do doživljavanja zadovoljstva. Tako će osoba koja u svome životu proživljava više pozitivnih događaja i trenutaka svoj život procjenjivati pozitivno tj zadovoljstvo će biti veće (Diener i Ryan, 2009). Za razliku od silaznih modela koji smatraju zadovoljstvo životom relativno uravnoteženim i postojnim, uzlazni modeli ga smatraju prilično neuravnoteženim konceptom usled odnosa proživljenih i pozitivnih i negativnih iskustava (Diener i Ryan, 2009).

Nadalje, model dinamičke ravnoteže je prepoznatljiv jer u svojoj teoriji prepoznaje i uticaj osobina ličnosti na procjenjivanje zadovoljstva životom. Kao varijable koje su zastupljene u ovom modelu, uključeni su subjektivni i objektivni pokazatelji života u različitim područjima koje utiču na zadovoljstvo životom. Ovaj model objašnjava da do promjena u percepciji subjektivne dobrobiti dolazi usled značajnih životnih događaja koji narušavaju postojeću već uspostavljenu ravnotežu (Penezić, 2006).

Kognitivne teorije

Glavni fokus kognitivnih teorija predstavlja moć i potencijal kognitivnih procesa pri određivanju subjektivne dobrobiti. Osobe koje svoju pažnju veći dio vremena usmjeravaju na pozitivne stimuluse analiziraju proživljene događaje optimističnom perspektivom i prisjećajući se više pozitivnih ranijih iskustava i samim tim će u svom pamćenju imati doživljaj visoke subjektivne dobrobiti (Diener i Biswas-Diener, 2008). Autori kognitivnih teorija smatraju da je za predikciju dobrobiti veoma značajna sposobnost ljudi da pažnju usmjere izvan sebe. Takođe navode da zadovoljstvo životom sadrži kognitivnu komponentu dobrobiti koja se sastoji od dva aspekta procjene (Diener i Ryan, 2009). Prema prvom aspektu procjene, zadovoljstvo životom se sastoji od sveukupnog dojma o kvalitetu života u cjelini. Zadovoljstvo životom se procjenjuje na globalnom nivou. Drugi aspekt se odnosi na zadovoljstvo životom u različitim područjima života koji su značajni za osobu (Pavot i Diener, 2003). Oba navedena aspekta zadovoljstva životom su usko povezana i važno je gledati širu, globalnu procjenu životnog zadovoljstva pojedinca, jer nezadovoljstvo nekim specifičnim područjem života ne mora nužno uticati na sveukupnu procjenu zadovoljstva (Rijavec i sur., 2008).

Teorije evolucije

Prema evolucijskim teorijama osjećaj zadovoljstva i dobrobiti su uzrokovani faktorima koji ljudima pomažu u preživljavanju (Fredrickson, 1998). Autori ovih teorija objašnjavaju da visok nivo subjektivne dobrobiti i pozitivne emocije stvaraju uslove iz kojih pojedinci mogu sa sigurnošću da istražuju svoju okolinu kao i da pristupe novim ciljevima i da steknu važne potrebne resurse. Samim time pozitivna osećanja osobe su važan prediktor sposobnosti prilagođavanja koja doprinose preživljavanju vrste.

Teorija krajnjih tačaka

Glavna polazna pretpostavka teorije krajnjih tačaka jeste da se zadovoljstvo životom stiče zadovoljenjem osnovnih bazičnih potreba i ciljeva (Wilson, 1960). Prema ovoj teoriji, kada individua zadovoljava svoje potrebe i ciljeve ona dobija osjećaj sreće. Tako i u drugom smjeru, kada ne zadovoljava i ispunjava svoje potrebe i ciljeve dolazi do negativnih osjećaja poput negodovanja i nezadovoljstva. Osnovne potrebe podrazumijevaju bazične fiziološke potrebe (za disanjem, hranom i vodom), zatim potreba za sigurnošću, prihvatanjem, uvažavanjem, samoostvarenjem itd. Ovako tumačenje je zasnovano prema Maslovljevoj hijerarhiji potreba. Maslovljeva hijerarhija potreba navodi da je prvenstveno neophodno zadovoljiti potrebe „nižeg reda“ kako bi se kasnije mogle zadovoljiti i potrebe „višeg reda“. Glavna kritika Maslovljeve teorije jeste da je ona kulturno određena i da nije univerzalna kao i otvoreno pitanje koje se postavlja ovoj teorije jeste da li zadovoljenje osnovnih potreba nužno rezultira zadovoljstvom i srećom? Ambiciozne osobe ne zadovoljava samo ispunjenje osnovnih potreba već žele mnogo više (Penezić, 2006).

Teorija višestrukih nesrazmjera

Ova teorija objašnjava zadovoljstvo životom kroz prizmu poređenja. Ljudi često imaju potrebu da upoređuju ono što su postigli sa onim što žele da postignu, zatim porede vlastita postignuća sa postignućima drugih ljudi i na taj način vrše sopstvenu procjenu. Rezultat ovakvih procjena može biti zadovoljstvo ili nezadovoljstvo vlastitim životom u zavisnosti od

uspješnosti postizanja svojih očekivanja. Ova teorija smatra da će disbalans između uspjeha i očekivanja biti posledičan direktnim efektima varijabli kao što su pol, uzrast, obrazovanje, nivo prihoda, samopoštovanje i socijalna podrška (Diener, 1984).

Teorija aktiviteta

Teorija aktiviteta polazi od pretpostavke da će osobi imati veći nivo zadovoljstva životom ukoliko su uključene u zanimljive životne aktivnosti. Naporne, dosadne i teške aktivnosti, međutim mogu dovesti do anksioznosti i nezadovoljstva pa čak i depresije. Prema ovoj teoriji, uključenost osobe u neku aktivnost će sama po sebi prije dovesti do zadovoljstva i osjećaja sreće nego dostizanje krajnjih ciljeva (Penezić, 2006).

Teorijski modeli hedonije i eudamonije

Deci i Ryan (2001) u svojim radovima navode postojanje dvije različite teorijske perspektive dobrobiti. Autori izdvajaju modele hedonije i eudamonije. Prema autorima, hedonija predstavlja kumulaciju sreće i zadovoljstva. Procjena uživanja u ljudskim iskustvima, prema hedonističkoj perspektivi, prvenstveno se fokusira na subjektivnu dobrobit. Međutim, sada postoji šire shvatanje da blagostanje i dobrobit ne obuhvata isključivo sreću pojedinca već i dostignuće vlastitih potencijala što je u skladu s konceptom eudamonizma. Eudamonističko shvatanje blagostanja postiže se ispunjenjem i aktualizacijom vlastitog potencijala, s naglaskom na samoaktualizaciju (Ryan i Deci, 2001).

Teorijski okviri akademske motivacije

Motivacija je pokretačka snaga koja nam omogućuje uključivanje u različite aktivnosti. Drugim riječima, biti motivisan znači biti podstaknut da se nešto uradi (Deci i Ryan, 2000). Šta je zapravo motivacija nije lako objasniti niti kako to da nekad nismo motivisani da realizujemo neku aktivnost koju je zapravo lako izvršiti. Mnogo je faktora koji utiču na to hoćemo li se baviti nekom aktivnošću, a postoje i velike individualne razlike u tome što nam je zanimljivo, a šta nije. Očigledno nam je potreban neki motivator kako bi se bavili nekom

aktivnošću. Isto važi i za odabir karijere kojoj težimo da se bavimo u životu. Da bi se osjećali ispunjeno, najvažnije je da odaberemo kariju kojom se želimo baviti i koja će nas ispuniti i činiti srećnima. Iako se neki ljudi s ovim problemom susreću već pri upisu u srednju školu, za mnoge je kraj srednjoškolskog obrazovanja vrijeme za donošenje suda o odabiru karijere kojom se žele baviti. Postoji mnogo faktora koje je moguće mjeriti a koji utiču na donošenje odluke o upisu fakulteta. Neki od tih faktora su akademske vještine studenta, ekonomska situacija, pol, etnicitet, geografska sredina i društveni položaj. Međutim, ovi faktori ne mogu biti dovoljno siguran indikator hoće li se zapravo učenik nakon što završi srednju školu odlučiti da upiše neki fakultet. Izgleda da odgovor na pitanje o faktorima koji mogu uticati na odluku o nastavku školovanja ipak stoje u činionicima koje ne možemo mjeriti direktnim putem. Upravo ti faktori se tiču motivacije učenika, vrstu škole koju je ranije pohađao (tehnička, medicinska, stručna itd.), očekivanja pojedinca i tako dalje. Okruženje mladima daje mogućnost izbora različitih opcija u određenom trenutku. Ipak, motivacija, odnosno njen nedostatak, ima najveći uticaj na izbor daljeg obrazovanja (Sistrunk i Brandner, 1965). Studenti predstavljaju važan društveni dio. Upravo oni su potencijal koji može da unaprijedi jedno društvo i dovesti do pozitivnih promjena. Isto tako studenti su ranjivi dio populacije koji se suočavaju s raznim izazovima kada se uključe u sistem visokog obrazovanja koji zahtijeva snažnu prilagodljivost. Takođe se susreću sa novim akademskim zadacima koji su pred njima i koji zahtijevaju veći stepen istrajnosti i organizacionih sposobnosti. Dalje, njihova društvena sredina se takođe mijenja i sve te promjene koje su vezane za studiranje mogu predstavljati stresore koje zahtijevaju prevladavanje i prilagođavanje. Kada studenti stupe u sistem visokog obrazovanja dolazi do gubljenja učestalog kontakta sa prijateljima iz srednjih škola a javljaju se potrebe za novim poznanstvima (Compas, Wagner, Slavin i Vannatta, 1986). Takođe polovina budućih studenata odlazi studirati van svog mjesta, napuštaju roditeljski dom i počinju da žive u kolektivnim smještajima kao što su studentski domovi, zatim u vlastitom stanu ili kao podstanari (Šćukanec, Sinković, Bilić, Doolan i Cvitan, 2015). Ovakve promjene mogu biti stresnije za neke studente jer se smanjuje direktna roditeljska podrška i dostupnost kao i prijateljstva iz prethodnog mjesta stanovanja. Oni studenti koji se ne prilagode, ne stvore novu socijalnu mrežu skloni su usamljeničkom životu, postižu niže ocjene i postoji rizik od napuštanja i ispisivanja sa fakulteta (Dennis, Phinney i Chuateco, 2005; Mattanah i sur., 2010; Nicpon i sur., 2006). Zabrinjavajući je podatak da većina studenata koji upišu fakultet uopšte ne završe studije. U susjednoj zemlji, Hrvatskoj, skoro 40% studenata napušta studije (Matković, 2009), dok njih 15% pauziraju studiranje na godinu dana (Šćukanec i sur., 2015). Kao jedan od najučestalijih razloga napuštanja i

odustajanja od studiranja je izostanak motivacije i svrhe studiranja (Farnell i sur., 2014). Da bi se studenti uspješno prilagodili novoj sredini i akademskim zadacima kao važnim se izdvajaju prepoznati koji su to razlozi studiranja, svrha i aspekti motivacije. Dakle, prilagođavanje na novi način života zahtijeva određeni stepen kognitivne i emocionalne zrelosti. Kako bi studenti odredili svoje želje i ambicije, načine na koje će realizovati postavljene ciljeve i očekivanja, kako da sa voljom i zadovoljstvom uče i pohađaju fakultet potrebno je prisustvo emocionalnih i motivacionih faktora. Zbog toga je važno analizirati i provjeriti činioce koji mogu pomoći u objašnjavanju i razumijevanju različitih komponenti mentalnog zdravlja studenata. Kao jedan od najvažnijih psiholoških koncepata u obrazovanju smatra se upravo motivacija. (Vallerand i sur., 1992). Jedna od definicija motivacije je da se ona definiše kao „psihološka karakteristika koja podstiče oraganizam na akciju usmjerenu ka postizanju željenog cilja i koja daje svrhu i smjer ponašanju“ (Kleingina i Kleingina, 1981). Za pojedince u obrazovnom sistemu akademska motivacija je prepoznata kao značajna varijabla. Akademska motivacija podrazumijeva jednu vrstu motivacije koja podstiče i inspiriše učenike i studente da uspješno obavljaju postavljene zadatke kao i da dostižu obrazovne ciljeve i na kraju steknu kvalifikaciono zvanje. Gledajući motivaciju iz obrazovne perspektive, ona predstavlja višedimenzionalni konstrukt povezan sa usvajanjem gradiva, procesom učenja kao i akademskom motivacijom. Sredstvo za postizanje specifičnih ciljeva u obrazovanju jeste motivacija koja značajno utiče na usvajanje novog znanja, sami proces učenja i odabir strategija i ponašanja koja će studenti koristiti (Amrai, Motlagh, Zalani i Parhon, 2011). Zbog svog značaja i uticaja na akademski rezultat studenata, akademska motivacija je u žiži interesovanja mnogih istraživača kako bi otkrili što više faktora koji mogu unaprijediti ovu vrstu motivacije. Sprovedena istraživanja motivacije u akademskom kontekstu povezivala su motivaciju sa akademskim uspjehom, mentalnim zdravljem i blagostanjem. (Bailey i Phillips, 2015; Deci i Ryan, 2008). Bowman (2010) je došao do nalaza da studenti koji imaju veći stepen motivacije izražavaju veću želju da završe započete studije i oni imaju veći osjećaj sreće. Da je motivacija višedimenzionalan konstrukt potvrđuje sve veći broj sprovedenih istraživanja koja su skladna sa viđenjem teorije samoodređenja (Self-determination theory) (Deci i Ryan, 1985).

Motivacija unutar teorije samoodređenja (Self-determination theory SDT; Deci i Ryan, 1985)

Kada govorimo o teoriji samoodređenja neophodno je dodati se bazičnih psiholoških potreba. Suprotno pristupima koji sugeriraju da se subjektivno blagostanje može pouzdano izmjeriti i uvijek povezati sa osobinama ličnosti, pristup razvijen ovom teorijom navodi da je subjektivno blagostanje posledično zadovoljenju osnovnih psiholoških potreba. Kao ključni termin u teoriji samoodređenja izdvaja se samoaktualizacija kao krucijalni aspekt koji definiše mentalno zdravlje (Ryan i Deci, 2000). Teorija nastoji da objasni šta zapravo znači biti samoispunjen i koji su to načini da se postigne. Istraživanja teorije samoodređenja istražuju faktore koji podstiču faktore psihološkog rasta (a ne ometaju), cjelovitost ličnosti i dobrobit. Teorija samoodređenja prati biološki i evolucijski pristup u definisanju psiholoških potreba kao organskih - urođenih, krucijalnih i univerzalnih. Teorija razmatra tri osnovne psihološke potrebe i to: potrebu za autonomijom, kompetentnošću i za povezanošću. Navedene potrebe bi se trebale ispuniti kroz život i individualna lična iskustva kako bi se postigao psihološki rast (kroz intrinzične motivacione mehanizme), integritet (kroz procese internalizacije i asimilacije kulturalnih šema) i psihološko blagostanje (zadovoljstvo životom i mentalno zdravlje). Ukratko, ova teorija tvrdi da je zadovoljenje osnovnih psiholoških potreba jasan prediktor gotovo svakog pokazatelja dobrobiti, zdravlja i razvoja kod pojedinaca (Ryan i Deci, 2000.).

Potreba za autonomijom odnosi se na potrebu za iskustvom, voljom i da svoje aktivnosti podržavamo samostalno. Njena suprotnost je heteronomija odnosno pretjerana vanjska kontrola. Kada osobi nedostaje smisla za stvaranje svog ponašanja, može doživjeti manje zadovoljstva i više frustracija u životu (Deci & Ryan, 1991; Ryan, 1995; Shelton i Cassell, 1995; prema Deci i Ryan, 2000). Autonomne osobe koje se ponašaju i funkcionišu autonomno nezavisno bilo to iz intrinzičnih razloga ili razloga identifikacije bilo da se radi o vjerskim uvjerenjima, akademskim područjima ili bliskim odnosima (Ryan i Connel, 1989; prema Deci i Ryan, 2000), pokazuje bolju prilagođenost od onih koji djeluju iz više vanjskih, kontrolisanih, introjektovanih razloga u istom području. Teorija samoodređenja razlikuje autonomiju od individualizma ili neovisnosti, tako da osoba može biti autonomna ili heteronomno zavisna, ili autonomna ili heteronomno kolektivistička.

Potreba za kompetencijom predstavlja potrebu da budemo uspješni i efikasni kao i da imamo kontrolu u odnosu na okruženje. Kompetenciju podržavaju izazovi i konstruktivna na uspjeh usmjerena povratna sprega. Mnogi istraživači nalaze da je kompetencija glavni uslov za

ostvarenje samopoštovanja i samopouzdanja (White, 1963; prema Deci i Ryan, 2000). Bandura navodi da je osjećaj osobe da može realizovati željene ishode ključni faktor mentalnog zdravlja (Deci i Ryan, 2000). Naspuprot tome, doživljaj da ponašanje ne dovodi do željenih ishoda može prouzrokovati osjećaj bespomoćnosti i beznadežnosti uz brojne prateće negativne posledice (Abramson, Metalsky i Alloy, 1989; Abramson, Seligman i Teasdale, 1978; prema Deci i Ryan, 2000).

Potreba za povezanošću predstavlja potrebu ljudi da se osjećaju povezani sa drugim ljudima i socijalnim grupama. Ovu potrebu potiče toplina, prihvaćenost kao i briga i osjećanje za druge. Sve motivacione teorije uključuju mehanizme unutrašnjeg procesa kojim ljudi traže i zadovoljavaju svoje potrebe kroz odnose sa drugim ljudima. Medicinska i psihološka literature jasno ukazuje da osobe koje su bolje integrisane u socijalnu mrežu i koje efikasno ostvaruju odnose sa drugim ljudima imaju tendenciju da žive duže i da imaju bolje psiho-fizičko zdravlje (Berschied i Reis, 1998; prema Reis, Sheldon i sur. 2000).

Kao makroteorija ljudske motivacije, teorija samoodređenja uključuje širok raspon procesa kao što su razvoj ličnosti, procesi samoregulacije, opšte psihološke potrebe, ambicija i aspiracija, životni ciljevi i želje, energičnost, nesvjesni procesi i veze među kulturama u odnosu na motivaciju. Ova teorija obuhvata i uticaje ponašanja, emocija i socijalne sredine na motivaciju. Veliki je broj razvijenih teorija koje motivaciju posmatraju kao jedinstven koncept koji se odnosi na opšti stepen motivacije koju ljudi posjeduju i zbog koje se ponašaju na određeni način. Takva je McClellandova (1978) i Vroomova teorija (1964, prema Rheinberg, 2004). Teorija samoodređenja za razliku od ovih teorija govori o postojanju različitih vrsta motivacije koja se protežu na zamišljenom kontinuumu i koja se račikuju po stepenu autonomije. Autonomija kao što je opisano označava potrebu da sami odlučujemo o svom ponašanju, odnosno da se ponašamo u skladu sa sopstvenim interesovanjima i vrednostima (de Charms, 1968; Deci & Ryan, 1985; Ryan & Connell, 1989; prema Ryan & Deci, 2000). Koncept autonomije u okviru ove teorije razlikuje se od shvatanja lične slobode i nezavisnosti koje se često koristi u radnoj organizacionoj psihologiji (Hackman & Oldham, 1976; Vansteenkiste, Zhou, Lens, & Soenens, 2005; prema Van den Broeck, Vansteenkiste, De Witte, Lens, 2008). Autonomija se odnosi na uvjerenje pojedinca da može regulisati vlastito ponašanje i da je jedini izvor regulacije. Prednost i jaka strana teorije samoodređenja je u tome što obuhvata i kvalitet i kvantitet motivacije. Različiti oblici motivacionih stanja mogu se dobiti razmatranjem sila koje u određenom trenutku djeluju na osobu i moći te osobe da se uključi u određenu aktivnost. Svako od tih motivacionih stanja može imati različit uticaj na ponašanje, dobrobit, preuzimanje akcija, izvođenje i lična iskustva (Deci i Ryan, 2000).

Uopšteno, istraživanja prepoznaju dvije vrste motivacije, koja dalje uključuju dvije vrste regulacije. Naglašava se razlikovanje autonomne motivacije i kontrolisane motivacije. Prema autorima, autonomna motivacija obuhvata intrinzičnu motivaciju i identifikaciju (Deci i Ryan, 2002, prema Kyndt i sur., 2015).

Slika 1. Kontinuum regulacije ponašanja (Deci i Ryan, 2000)

REGULACIJSKI STIL	AMOTIVACIJA	EKSTRINZIČNA MOTIVACIJA				INTRINZIČNA MOTIVACIJA
		EKSTERNALNA REGULACIJA	INTROJEKCIJA	IDENTIFIKACIJA	INTEGRACIJA	
PERCIPIRANI LOKUS UZROČNOSTI	BEZLIČAN (NITI VANJSKI NITI UNUTRAŠNJI)	VANJSKI	DONEKLE VANJSKI	DONEKLE UNUTRAŠNJI	UNUTRAŠNJI	UNUTRAŠNJI

Oba tipa karakteriše unutrašnji lokus kontrole, iz kojeg proizilazi stav da on nas samih zavise nasi postupci i akcije. Najviši stepen autonomije predstavlja intrinzična motivacija. Prema teoriji samoodređenja, intrinzična motivacija nalazi svoje mjesto na kraju zamišljenog kontinuuma motivacije. Studenti koji su ovako motivisani pohađaju studije koje ih zaista zanimaju, bez obzira na pozitivne rezultate koji mogu proisteći kao posledica završetka fakulteta. Identifikacija je naziv za drugu vrstu autonomne motivacije (Deci i Ryan, 2000). Studenti i učenici koji se identifikuju sa samim značajem iskustva učenja doživljavaju proces učenja kao svojstven, pa dobrovoljno učestvuju u učenju, odnosno uočavaju ličnu važnost u tom iskustvu. Pravi razlog za bavljenje nekom aktivnošću je spoljašnje prirode, iako je uvelike autonoman (Kyndt i sur., 2015, Niemiec, Lynch, Vansteenkiste, Bernstein, Deci i Ryan, 2006). Naime, autonomna motivacija bi doprinjela poboljšanju na polju psihosocijalnog zdravlja kao i do učinkovitijeg sprovođenja aktivnosti. Nadalje, motivacija osobe je autonomna i ona je sklonija istrajati u aktivnostima koje su joj dugoročno važne i može dovesti do izmjena u ponašanju pojedinca (Deci i Ryan, 2008). Sa druge strane, kontrolisana motivacija se nalazi na drugom kraju kontinuuma. Ona uključuje introjektovanu i eksternalnu regulaciju. Ponašanje pojedinca koje je pod uticajem vanjskih uslova nagrađivanja i kažnjavanja nazivamo spoljašnjim regulisanim ponašanjem. Nalazimo da se ekstrinzična motivacija nalazi na drugom kraju kontinuuma u odnosu na intrinzičnu

motivaciju. U ovom slučaju, lokus kontrole se smatra spoljašnjim i razlozi učenja nisu internalizovani. Introjektovanu motivaciju karakteriše regulacija djelomično internaliziranih aktivnosti i pokreću je činioci kao što su odobravanje drugih ili izbjegavanje neprijatnosti. Ljudi koji su kontrolisani imaju osjećaj pritiska i kontrole nad njihovim mislima i akcijama pa se samim tim osjećaju na drugačiji način. Ono što je zajedničko autonomnoj i kontrolisanoj motivaciji jeste da one ponašanju daju smjer i akciju, dok sa druge strane amotivaciju karakteriše nedostatak motivacije, inicijacije, želje i namjere. Takođe zajedničko za obje vrste regulacije jeste da razlozi učenja nisu u potpunosti pounutreni. Kod studenata sa introjektovanom motivacijom do učenja dolazi zbog unutrašnjeg osjećaja koji ih primorava da se samoostvare ili da bi izbjegli osjećaj krivice. Karakteristika autonomne i kontrolisane motivacije jeste da se odnose na kvalitet motivacije dok se amotivacija, odnosno nedostatak ili nemotivisanost odnosi na kvalitet motivacije (Kyndt i sur., 2015).

Intrinzična motivacija

Kognitivno-evaluaciona teorija opisuje uticaj socijalnog konteksta na intrinzičnu motivaciju čovjeka (Deci, 1975; Deci & Ryan, 1980; prema Deci & Ryan, 2002). Intrinzična motivacija odnosi se na genetsku sklonost učenju, istraživanju, traženju novih izazova, korištenju vlastitih sposobnosti, talenata i postizanju punog potencijala (samoaktualizacija). Konstrukat intrinzične motivacije opisuje prirodnu tendenciju prema asimilaciji, spontanom interesu i istraživanju, što je ključno za kognitivni i društveni razvoj i predstavlja temeljni izvor zadovoljstva i vitalnosti u životu (Csikszentmihalyi & Rathunde, 1993; prema Ryan & Deci, 2000). Iako je intrinzična motivacija urođena, za njeno održavanje i jačanje potrebni su podsticajni uslovi, a mogu se lako umiješati i različiti nestimulativni uslovi i tako može biti poremećena. Intrinzična motivacija je arhetip samoodređene motivacije. Pojedinci sa samoodređenjem djeluju s punim osjećajem slobodnog izbora. De Šarms (DeCharms, 1968; prema Deci & Ryan, 2002) koristi Hiderov (Heider, 1958; prema Deci & Ryan, 2002) koncept percipiranog lokusa uzročnosti kako bi opisao pojam intrinzične i ekstrinzične motivacije. Kada su ljudi pod uticajem ekstrinzične motivacije, oni vide izvor uzročnosti kao nešto izvan njih samih, dok kada su ljudi pod uticajem intrinzične motivacije, oni vide izvor uzročnosti kao nešto što dolazi iz njih samih. SDT preuzima razumijevanje motivacije samo u jednom dijelu, a to je intrinzična motivacija. Razumijevanje ekstrinzične motivacije značajno se razlikuje od onog otkrivenog u djelu o organizmičko-integracionoj teoriji. Da intrinzična

motivacija predstavlja prirodnu razvojnu tendenciju pokazuje nam primjer male djece koju karakteriše zainteresovanost, igra, aktivnost koju djeca sprovode bez ikakve uslovljenosti nagradom ili nečim drugim. Činjenica da su mala djeca vođena intrinzičnom motivacijom u ranom otkrivanju okoline jasno pokazuje urođenu prirodu te motivacije. Često se događa da kako dolazi do rasta, intrinzična motivacija opada pa su ljudi više skloni pažnju da usmjere na ponašanja koja su uslovljena vanjskom nagradom, pohvalom i slično (Grgin, 2004). Pojam intrinzične motivacije predstavlja tendencije asimilacije, spontane interese i istraživanje okoline, koji su neophodni za kognitivni i društveni razvoj i glavni su izvor osjećaja užitka i energičnosti tokom cijelog života (Csikszentmihalyi i Rathunde, 1993., prema Deci i Ryan, 2000a.). Dakle, ciljevi intrinzične motivacije odnose se na ciljeve kao što su individualni rast i razvoj, interpersonalnu povezanost, a važnost ciljeva je povezana i sa ličnim blagostanjem (Vansteenskiste, Lens i Deci, 2006). Kada govorimo o akademskom kontekstu, ovakvi ciljevi dalje prouzrokuju bolje obrazovne rezultate pa je stoga sve veći akcenat stavljen na podsticanju i njegovanju intrinzične motivacije još od najranijeg perioda. White (White, 1959, prema Vansteenskiste, Lens i Deci, 2006) naglašava da se osnova intrinzične motivacije ogleda u potrebi za sticanjem kompetencije to jest potrebom da se učestvuje u aktivnostima koje za posledicu daju osjećaj efikasnosti i uspješnosti. Nalazi pokazuju da nagrađivanje aktivnosti za koju je pojedinac prvenstveno intrinzično motivisan dovodi do ublažavanja osjećaja zadovoljstva bavljenja datom aktivnošću kao i istrajnosti. Vanjske nagrade mogu imati kontraefekat na autonomiju zbog uvjerenja da se one upravo koriste kao alat društvene kontrole i može kod ljudi izazvati vjerovanje da naši postupci nisu autonomni već da plešemo kao i svi drugi (Deci, 1971). Drugi autori nisu saglasni sa ovakvom pretpostavkom i mišljenja su da ekstrinzična motivacija, vanjske nagrade, mogu dovesti do povećanja intrinzične motivacije. Studenti koji su intrinzično motivisani prema akademskim obavezama donose odluke na osnovu svojih interesovanja jer to vide kao priliku za lični rast i razvoj. Kada razmišljaju o karijeri koju žele ostvariti, ne vode ih rezultati poput ugleda i materijalnog bogatstva, već zadovoljstvo studiranjem na fakultetu po vlastitom izboru i koji će ih voditi i u budućnosti. Kada se studenti vode intrinzičnim razlozima pri odabiru fakulteta i studijskog programa biće skloni pokazivanju sve više voljnih ponašanja koja su povezana sa boljim rezultatima i sticanjem kompetencija u svom odabiru. Pojedini autori dijele intrinzičnu motivaciju na tri uža domena: intrinzičnu motivaciju za postignućem, intrinzičnu motivaciju za znanjem i intrinzičnu motivaciju za doživljavanje stimulacije (Vallerand, Pelletier, Blais, Brere, Senecali i Vallieres, 1992). „Intrinzična motivacija za znanjem povezana je s konceptima kao što su istraživanje, znatiželja, ciljevi učenja i intrinzična motivacija za učenje

i razumijevanje“ (Pelletier, Fortier, Vallerand, Tuson, Briere i Blais 1995). Temelj intrinzične motivacija za postignućem je ambicija za svladavanjem akademskog materijala, za sticanjem osjećaja zadovoljstva i kompetencije koje nastaju prilikom truda da se nešto postigne i savlada. Primjer mogu biti nadareni učenici koji učestalo premašuju očekivanja postavljena za učenike svog uzrasta. Dok osoba osjeća stimulativne osjećaje poput zabave i uzbuđenja kada se bavi nekom aktivnošću, to je intrinzična motivacija da doživi stimulaciju, kao što su studenti koji pohađaju izborne predmete jer mogu učestvovati u zanimljivim raspravama koje ih se tiču (Vallerand i sur., 1992).

Ekstrinzična motivacija

U okviru SDT, Deci i Ryan (Deci & Ryan, 1985; prema Deci & Ryan, 2002), uveli su podteoriju nazvanu organizmičko-integraciona teorija (Organismic integration theory – OIT), da bi razlikovali ekstrinzične oblike motivacije i situacioni faktori koji podstiču ili inhibiraju internalizaciju i motive vanjske regulacije ponašanja. Organizmičko-integraciona teorija (Deci & Ryan, 1985; Ryan & Connell, 1989; prema Deci & Ryan, 2002) bavi se internalizacijom i integracijom vrijednosti i pravila i pokušava da objasni razvoj i dinamiku ekstrinzične motivacije. Termin ekstrinzična motivacija se odnosi na specifične aktivnosti koje se obavljaju u cilju postizanja korisnih rezultata i prema tome, prema nekim autorima (DeCharms, 1968; prema Deci & Ryan, 2002), suprotnost samoodređenju tj. intrinzičnoj motivaciji u čijem je jezgru izvođenje same aktivnosti radi užitka. Iako je intrinzična motivacija važan tip motivacije ona nije jedini tip samoodređene motivacije. Prema ovoj teoriji ekstrinzična motivacija može biti samoodređena u različitom stepenu (Ryan & Connell, 1989; Vallerand, 1997; prema Ryan & Deci, 2000). Ekstrinzična motivacija predstavlja skup ponašanja i izvedbi koja pojedincu donose korist nakon što je završe. Često se smatra da je ekstrinzična motivacija u poređenju sa intrinzičnom, siromašnija i slabije prirode (DeCharms, 1968, prema Deci i Ryan, 2000). Teorija samoodređenja razlikuje nekoliko vrsta ekstrinzične motivacije. Studenti mogu učestvovati u radnjama koje su ekstrinzično motivisane bilo ljutnjom, otporom i nedostatkom interesa, ili čak mogu zauzeti voljan stav koji odražava internalizaciju smisla i koristi zadatka koji obavljaju (Deci i Ryan, 2000). Kao rezultat toga, možemo kategorisati ekstrinzičnu motivaciju u tri različita oblika. Vanjska regulacija najniža je u spektru samoodređenja i u korelaciji je sa ponašanjima koja za posledicu imaju nagradu ili kaznu. Pojedinaac učestvuje u aktivnostima sa svrhom dobijanja neke vrste nagrade (npr.

kompliment ili ovacije) za taj čin ili kako bi spriječio negativne ishode (npr. grđenje i osudu) (Pelletier, Fortier, Vallerand, Tuson, Briere i Blais 1995). Ovako motivisan student će upisati fakultet zbog razloga kao što je recimo stvaranje određene vrste profita ili kako bi izbjegao negativne posljedice, kao što je gubljenje ugleda kod svojih roditelja, prijatelja i poznanika koja od njega imaju veća očekivanja. Na sredini kontinuuma se nalazi introjektovana regulacija koja nije potpuno samoodređena jer je njena internalizacija uslovljena o prošlim vanjskim činocima koji više nisu relevantni za ponašanje. Neko ko donosi odluke bazirane introjektovanom regulacijom koristi se ranijim uslovljenim oblicima mišljenja. Identifikacija se nalazi na vrhu kontinuuma i postaje evidentna kada pojedinac odluči da učestvuje u određenoj aktivnosti ili ponašanju zbog ličnog značaja ili vrijednosti (Vallerand i sur., 1992). Da bismo dodatno ilustrovali razliku između različitih oblika ekstrinzično motivisanog ponašanja, razmotrimo primjer učenika: ako motivacija potiče iz vanske regulacije, razlog upisa pravnog fakulteta bi bio: „Upisaću Pravni fakultet jer je to želja mojih roditelja.“ Sa druge strane ako je motivacija vođena introjektovanom regulacijom učenik bi mogao pomisliti: „Upisaću Filozofski fakultet jer to od mene očekuju obzirom da sam dobar učenik.“ I ako je motivacija ukorenjena u identifikaciji, učenik bi mogao pomisliti: „Upisaću Medicinski fakultet zato što je to za mene mnogo važno.“ (Vallerand i sur., 1992).

Amotivacija

Na najnižoj tački razmatranog kontinuuma nalazimo amotivaciju, stanje obilježeno nedostatkom i intrinzične i ekstrinzične motivacije, kao i bilo kakve namjere da se uključimo u neku aktivnost. Pojedinci koji doživljavaju amotivaciju često osjećaju nesposobnost dok se bore da shvate uzročno-posljedičnu vezu svojih postupaka i uočavaju nedostatak kontrole nad svojim ponašanjem (Deci i Ryan, 1985). Vallerand i sur. (1992) naglašavaju da amotivisani učenici i studenti mogu izgubiti iz vida svrhu pohađanja škole ili studiranja, smatrajući da tako gube vrijeme, što potencijalno može rezultovati njihovim napuštanjem škole ili fakulteta.

Teorijski okvir osobina ličnosti u petodimenzionalnom prostoru

Ličnost se smatra najvažnijim područjem psihologije jer nedvosmisleno utiče na razumijevanje ljudske prirode i njihovog psihičkog života, ali i zato što direktno utiče na

individualne razlike u ponašanju ljudi. Mnogi naučnici poput Odberta, Katela, Olporta i drugih su nastojali da opišu koje su to sličnosti i razlike u ličnostima ljudi. Larsen i Buss (2005) su ponudili jednu često korišćenu definiciju ličnosti koja kaže: „Ličnost je organizovan, relativno trajan skup psiholoških karakteristika i mehanizama unutar pojedinca koji utiču na njegovu interakciju s okolinom i prilagodljivost okolini“. John Angelinetner i Ostendorf (1988) izjavili su da se ponašanje i iskustva osobe mogu prognozirati na osnovu njihovih osobina osobnosti. „Ličnost se može opisati kao trajni zbir osobina, čineći pojedinca i njegovo ponašanje jedinstvenim, a doživljava dosljednim“ (Škrljak, M., 2009). U posljednje dvije decenije model Velikih pet (Big Five) neupitno je imao uticaja u okviru teorijskih i empirijskih istraživanja osobina ličnosti (BF; Big Five – John & Srivastava, 1999; Saucier & Goldberg, 1996). Takođe je poznat i kao petofaktorski model ličnosti (FFM; Five Factor Model – McCrae & Costa, 1995). Istraživanjem leksičke hipoteze došlo je razvoja modela Velikih pet sa kojim je usko povezana. Nadalje, autori navode da je izvornu hipotezu predložio Francis Galton (1884., prema John, Angeleintner i Ostendorf 1988.), dok je Goldberg (1992) ponudio čuvenu definiciju: „One najistaknutije i društveno najrelevantnije individualne razlike ljudi bit će kodirani u njihovom jeziku“. Sa većom različitosti povećava se vjerovatnoća da će biti opisana posebnim riječima (Barać, 2013). John (1990) vjeruje da je polazište istraživanja leksičke hipoteze izdvajanje i analiza svih pojmova koji se odnose na ličnost u rječniku. Da bi taksonomija bila korisna, mora pružiti sistemski okvir za razlikovanje, klasifikovanje i imenovanje individualnih razlika u ljudskom ponašanju i iskustvu. Korak dalje su otišli Goldberg, Norman, Fiske, Christal i Tupes pa su na osnovu Allport-ove i Cattell-ove analize ličnosti (opisivanje relevantnim terminima koje se nalaze u rječniku) sveli strukturu ličnosti na pet dimenzija (Repišti, 2015). Tupes i Christal (1961) otkrili su skup faktora koji su kasnije označeni kao "velikih pet" kako bi naglasili njihovu ekspanzivnu prirodu, obuhvaćajući brojne različite osobine ličnosti unutar svake dimenzije. Ovi faktori, navedeni silaznim redosledom veličine, su: ekstraverzija, prijatnost, savjesnost, neuroticizam i otvorenost. Dalje je Norman iz rječnika termine klasifikovao u sedam međusobno isključivih kategorija. Zahvaljujući faktorskoj analizi došlo je do formiranja petofaktorske strukture analizom trajnih crta. Privremena i prolazna emocionalna stanja kao i socijalne evaluacije su isključeni iz analize. U suštini, do petofaktorske strukture je dovela faktorska analiza trajnih crta, dok su privremena, prolazna emocionalna stanja, socijalne evaluacije i slično izbačeni iz analize. Navedene dimenzije su sledeće:

„1. *ekstraverzija* (socijabilnost, otvorenost, komunikativnost, aktivnost vs. zatvorenost, povučenost, šutljivost, stidljivost);

2. *emocionalna stabilnost* (opuštenost, bezbrižnost, smirenost, staloženost vs. razdražljivost, zabrinutost, uznemirenost, tjeskobnost);

3. *savjesnost* (kontrola, red, organizacija, odgovornost vs. aljkavost, neodgovornost, nepouzdanost, neozbiljnost);

4. *ugodnost/saradljivost* (prijatnost, skromnost, empatičnost, altruizam vs. neljubaznost, bezosjećajnost, netolerantnost, neempatičnost) i

5. *intelekt/imaginacija* (radoznalost, originalnost, maštovitost, nekonvencionalnost vs. tradicionalnost, konzervativnost, konvencionalnost, nemaštovitost)” (Goldberg, 1990 prema Repišti, 2015).

Takođe, John i Srivastava (1999., prema Repišti, 2015) nude svoj Model velikih pet koji je drugačiji od prethodno navedenog te su dimenzijama ličnosti pripisane facete:

„1. *ekstraverzija vs. introverzija* (gregarnost, aktivnost, asertivnost, traženje uzbuđenja, pozitivne emocije i društvenost);

2. *saradljivost vs. antagonizam* (povjerenje, altruizam, iskrenost, popustljivost, skromnost i saosjećajnost);

3. *savjesnost vs. nedostatak usmjerenosti* (kompetencija, dužnost, red, postignuće, samodisciplina i prosuđivanje);

4. *neuroticizam vs. emocionalna stabilnost* (anksioznost, hostilnost, depresija, impulzivnost i vulnerabilnost) i

5. *otvorenost vs. zatvorenost za iskustva* (estetika, interesovanja, ideje, nekonvencionalne vrijednosti, imaginacija i osjećanja)”.

U daljem radu će biti detaljnije opisane navedene dimenzije ličnosti.

Ekstraverzija

Ekstraverzija možemo definisati kao dimenziju koja kombinuje širok raspon osobina. Uključuje druželjubivost, pričljivost, asertivnost, pokretljivost i podložnost pozitivnim emocijama poput radosti i zadovoljstva (Larsen i Buss 2008). Suprotnost ekstrovertnosti je introvertnost i društvena izolacija (Gohary i Hanzaee, 2014). Ekstraverzija se odnosi na stepen lakoće s kojom osoba komunicira s drugim ljudima. Što je osoba više ekstrovertna, to je društvenija, živahnija, orijentisana na akciju i sklonija traženju uzbuđenja i zadovoljstva. Stoga takvi ljudi cijene svoj "vanjski imidž" i spremni su isprobati nove stvari i ideje (Chang, H.R., Tsao, W.C., 2010). Ekstravertnost je stepen u kojem osoba ima pozitivan stav prema društvenom i materijalnom svijetu. Ova se dimenzija često smatra primarnom crtom ličnosti. Ekstraverti su usredsređeni na spoljašnji svijet oko sebe, dok su introverti usredsređeni, fokusirani i posvećeni svom unutrašnjem svijetu (Barać, 2013). Ekstraverti uživaju u zabavama, oni su "život zabave" koji dosadan događaj pretvaraju u zabavan. Zbog svoje pozicije u društvu, obrazovanja ili zanimanja često teže da zauzmu ulogu lidera ili vođe. Tu je komponenta društvenosti primarna osobina ekstraverzije koju karakteriše asertivnost, pričljivost i aktivnost. Ekstraverti su srećni, imaju dobar stav i veoma su energični. Odlikuje ih šest jedinstvenih osobina: „toplina, susretljivost, asertivnost, aktivnost, traženje užitka i pozitivnih emocija“ (Trbuščić, 2010). Ekstraverti uživaju u upoznavanju novih ljudi i teže biti okruženi većim brojem ljudi. Takođe oni mnogo lakše stupe u interakciju sa drugima i pokazuju veći nivo zadovoljstva svojim prijateljstvima (Moore i Craciun, 2021). Njihov atribut društvene adaptacije je izuzetan i umnogome im olakšava komunikaciju sa drugima kao i iznošenje vlastitih stavova i mišljenja. Upravo zbog ovih osobina je lako razgovarati sa ekstravertnim osobama. Oni su lako uočljivi, prijatni i ljubazni su i pokazuju interesovanje za konverzaciju. Za njih duži razgovor predstavlja veći stepen zadovoljstva, umanjuje im stres, napetost i negativne emocije. Oni treže uzbuđenje u dinamičnim okolinama u kojima stiču informacije pomoću kojih grade vlastite stavove. Ekstraverti imaju veliko interesovanje za druge i sposobni su da podignu atmosferu zbog njihovog pozitivnog stava i energije kojom zrače. Neki negativni aspekti ekstraverzije jesu impulsivnost i preosetljivost. Skloni su da donose impulsivne odluke zbog njihove sklonosti za brzim djelovanjem. Takođe zbog njihove orijentacije prema okolini, ona može uticati na njihovo raspoloženje, tako da mogu biti potišteni ili depresivni ukoliko ih takva energija okružuje. Oni su željni pažnje i ukoliko im pažnja nije uzvraćena oni mogu djelovati napadno ili agresivno (Varvodić, 2016).

Prijatnost

Prijatnost je dimenzija vezana uz interpersonalnu orijentaciju. Pridjevi koji su vezani uz ovaj faktor su: povjerenje, ljubaznost, blagost, prijateljstvo itd. Suprotno od prijatnosti je konfrontirajuća priroda koju karakteriše nepovjerenje, cinizam, tvdoglavost, nekooperativnost, grubost i slično. Prijatnost je jedna od dimenzija koja se smatra prilagodljivom i poželjnom (Barać, 2013). Izražava potrebu za skladnim i harmoničnim međuljudskim odnosima, što znači odbacivanje dominantnih stavova prema drugima. Ljudi sa visokim rezultatom prijatnosti su saosjećajni, spremni na saradnju, ljubazni i tolerantni. Takođe znaju biti i naivni. Ovi ljudi su skloni vjerovati drugima čak i kad bi trebali imati određenu dozu opreznosti. Osim toga, njihove negativne reakcije su bile manje intenzivne jer su u stanju da bolje iskontrolišu svoje emocije (Gohary i Hanzae, 2014). Prijatnost se može posmatrati i kao mjera u kojoj drugi slijede utvrđena nenapisana pravila diktirana od drugih. Ljudi su skloni da imaju više povjerenja u ljude koji su prijatni i simpatični. Ovako opisane osobe bez teškoća održavaju prijateljske odnose sa drugim ljudima i ubjeđenja su da su ljudi generalno altruistični i pravični. Sa ovakvim ljudima je lako i prijatno biti u društvu. Oni su nesebični i zadovoljstvo pronalaze u pomaganju drugima. Kada i kako razveseliti ljude im je lako prepoznati te su stoga puni saosjećanja sa drugima. Prijatne ljude karakteriše poniznost i vjerovanje da čineći dobro, dobro će im se i vratiti. Stoga oni uživaju da učine drugima jer vide samo dobre i pozitivne strane i kvalitete. Sa druge strane, ljudi sa nižim nivoom prijatnosti su okrenuti „ka sebi“. Njihov pristup gura ljude od njih, sumnjičavi su prema svima, egocentrični su, tvrdoglavi i neprilagodljivi. Često se mogu susresti sa problemima koji ih mogu dovesti do buntovnog ponašanja i potencijalno protivzakonitog ponašanja (Varvodić, 2016).

Savjesnost

Ljudi koji su usmjereni na zadatke, organizaciju i planiranje uz poštovanje društvenih pravila i normi opisujemo kao savjesne. Ovi ljudi su dobro organizovani, tačni, precizni, pouzdani, samodisciplinovani i fokusirani na ciljeve. Ljudi koji imaju nizak rezultat na savjesnosti su nepouzđani, neodgovorni, neorganizovani i lijeni (Barać, 2013). Takođe su skloni

prolongiranju obaveza i prokrastinaciji. Definicija savjesnosti može biti i „intenzitet kojim osoba teži i slijedi svoje ciljeve“ (Chang, H.R., Tsao, W.C., 2010). Savjesni ljudi su ambiciozni i prilično uporni i istrajni. Oni su skloniji planiranju i biti spremni na ishod nego spontanosti i improvizaciji. Ekstremi imaju tendenciju da postanu perfekcionista. Savjesni ljudi također imaju sposobnost kontrole svojih impulsivnih osjećanja i poštuju svoje obaveze, dogovore i planove (Gohary i Hanzae, (2014). Ponašaju se racionalno. Znaju šta žele, detaljno isplaniraju svoje aktivnosti i uspješno ih sporovode. Funkcioniraju u konceptima pravila i normi. Upravo to je i karakteristika odgovornih ljudi. Oni su uporni na putu do ostvarenja svojih ciljeva i ne dozvoljavaju da emocije utiču na njihovo funkcionisanje i na poslovni život. Svoja znanja, sposobnosti i vještine koriste u svrhu napredovanja u karijeri te nastavljaju dalje učiti i usavršavati se kako bi bili što bolji. Zbog njihove odgovornosti rijetko dolaze u situacije da budu iznenađeni kako stvari ispadaju jer oni problemima pristupaju analitički i unaprijed su pripremljeni za odgovor i reakciju. Oni koji su manje savjesni smatraju da je dopušteno odstupanje od pravila i njihovog zaobilaženja te se stoga znaju ponašati na rizičan i nelogičan način. Postoje i negativne strane ove dimenzije a najčešće se to dešava razvijanjem opešivnog obrasca ponašanja. Opsjednutost se također javlja kao rezultat pretjerane predanosti i ulaganja u poslovni život (Varvodić, 2016).

Emocionalna stabilnost (Neuroticizam)

Emocionalna stabilnost predstavlja kvalitet koji imaju uravnotežene i stabilne osobe. Emocionalno stabilne osobe ne dozvoljavaju svojim osjećanjima da utiču na njihovo ponašanje i u stanju su da se odupru nagonima i iracionalnim postupcima. Pri odlučivanju vode se razumom. Nedostatak emocionalne stabilnosti vodi ka neuroticizmu (Varvodić, 2016). Neuroticizam se odnosi na količinu i intenzitet podražaja potrebnih za izazivanje negativnih emocija kod pojedinca. Ukoliko je osoba manje emocionalne stabilnosti ona će teže kontrolisati svoja osjećanja pa je stoga i lako povredljiva (Chang, H.R., Tsao, W.C., 2010). Veća je vjerovatnoća da će doživjeti situacije negativnije nego emocionalno stabilne osobe (Huang, J.H., Yang, Y.C., 2010). Emocionalno stabilni ljudi mogu bolje kontrolisati svoje osjećaje. Sve događaje doživljavaju sa manje stresa i više smirenosti. Njihova opuštenost i ravnoteža donosi im stabilnost. Kod neurotičnih osoba redovno doživljavanje negativnih

emocija može dovesti do hroničnog stresa i konstantne napetosti. Karakteriše ih nedostatak samokontrole, haotičan život, negativne misli i neumjerenost (Varvodić, 2016).

Otvorenost za nova iskustva

Otvorenost je dimenzija ličnosti koja uključuje umjetničke interese, kreativnost, inteligenciju, nekonvencionalne vrijednosti i potrebu za promjenama. Osoba koju karakteriše visok skor na faktoru otvorenosti je radoznala, maštovita, nekonvencionalna i otvorena za nove ideje. Suprotnost su pojedinci koje karakteriše konzervativizam, uski interesi, netolerancija i rutinsko ponašanje (Barać, 2013). Ljudi koji su otvoreni za nova iskustva imaju povišen senzibilitet prema umjetnosti i ljepoti. Oni mogu biti skloni imaginarnom svijetu i imaju sadržajan i kompleksan ljubavni život. Njihove ideje nijesu tradicionalne kao ni stavovi i vrijednosti. Karakteriše ih radoznalost o svijetu oko sebe (Gohary i Hanzae, 2014). Njihova stvarnost nije jednodimenzionalna. Uvijek mogu pronaći nešto novo kako bi privukli njihovu pažnju. Oni su liberali koji razumiju drugačiji pogled i percepciju na svijet u kojem se nalaze. Stalno su raspoložni za nova iskustva i nastoje prikupljati što više znanja i vještina. Iskušavaju nepoznato i eksperimentišu. Proaktivni su, pa nije rijetko da uče na svojim greškama. Često preispituju stavove i skloni su analiziranju. Takođe ih karakteriše fleksibilnost i adaptivnost (Varvodić, 2016).

Pregled dosadašnjih istraživanja

Danas je zadovoljstvo životom kao i kvalitet života sve više prihvaćen i shvaćen kao jedan od prioriteta i glavnih ciljeva društvenog razvoja. Kako je zadovoljstvo životom konstrukt koji zahvata čitav čovjekov život, mnogi istraživači su se u posljednje vrijeme posvetili ispitivanju koji sve faktori utiču na zadovoljstvo životom i da li se može uticati na kvalitet života. Naročito ovim pitanjem se bave psiholozi i medicinski naučnici. Istraživanja nam pokazuju da ljudi koji su zadovoljni svojim životom ostvaruju bolje socijalne odnose, otporniji su na stres, emocionalno stabilniji, zdraviji (Brajša-Žganec i Kaliterna - Lipovčan, 2006). Neka istraživanja, naročito u Americi su se bavila pitanjem zadovoljstva životom kod studenata. Autori smatraju da je važno da studenti budu zadovoljni svojim životom tokom studija kao i

nakon njih jer upravo su studenti pokretačka snaga jednog društva pa je uzročno posledična veza između zadovoljstva životom studenata i cjelokupne dobrobiti društva (Adamek, 2020; Bowman, 2010). Istraživanja su takođe pokazala da neki od često ispitivanih varijabli kao što su pol, godine starosti, etnicitet, fizički izgled, visina prihoda koje su se pokazale kao uticajni u mnogim psihološkim istraživanjima, nisu u visokoj korelaciji kada je u pitanju konstrukt zadovoljstvo životom (Gan, Hu i Zhang, 2010; Strayhorn, 2012). Takođe, pojedine sposobnosti ljudi, naročito kognitivne kao i stepen obrazovanja izgleda da nemaju neku prediktivnu vrijednost nasuprot osobinama ličnosti koje su se pokazale kao značajnim prediktorom životnog zadovoljstva (Costa & McCrae, 1980; Lucas & Diener, 2010; Watson & Clarck, 1992). U istraživanjima vezanim za osobine ličnosti, koja su akcenat stavili na ekstraverziju i emocionalnu stabilnost, autori su dobili nalaze da su srećne osobe one koje su ekstravertne i emotivno stabilne, odnosno stabilni ekstraverti (Francis, 1999). Zatim, u više istraživanja se pokazalo da je ekstraverzija pozitivno povezana a neuroticizam negativno povezan sa aspektima ličnog zadovoljstva životom (Paustović-Kolesarić i dr., 1995; Diener, - Oishi et al., 2003). Prema Dajneru, postoje uvjerljivi dokazi da su ekstraverzija i neuroticizam, kao stabilne dimenzije ličnosti, snažni prediktori zadovoljstva životom (Diener-Oishin et al., 2003). Tako, Andres i Vitej (Andrews & Withey, 1976, prema Costa&McCrae, 1980) daju podatke da ekstraverzija objašnjava 8% varijanse subjektivne dobrobiti dok neuroticizam objašnjava 27% varijanse subjektivne dobrobiti. Što se tiče drugih bazičnih osobina ličnosti poput dimenzija prijetnosti i savjesnosti dobijeni su nalazi da su značajni pozitivni prediktori zadovoljstva životom. Međutim ne postoji veliki broj istraživanja koja su dobila ovakve rezultate (Diener et al., 2003, 2010; Lucas & Diener, 2010). Takođe, iako se za lično blagostanje smatra balans između pozitivnog i negativnog afektiviteta, naročito doživljaju pozitivnog afektiviteta izgleda da individualne razlike u intenzitetu afektivnog doživljavanja nezavisno pozitivnog ili negativnog, nemaju značajne veze sa zadovoljstvom života (Diener et al., 1985; Pavot & Diener, 1993). Istraživanja su pokazala takođe da od drugih osobina ličnosti, samopoštovanje ima veliki uticaj na zadovoljstvo života. Samopoštovanje se pokazalo kao dosledan i pozitivan korelat zadovoljstva životom ali njihov međusobni odnos je pod znakom pitanja zbog nedefinisanosti sleda i prirode stvari (Diener et al., 2010). U istraživanju koje su sprovedi Singhal, A., Nema, P., Chakraborty, A., & Kumar, P. (2021) najveći fokus je dat na osobinama ličnosti iz Velikih pet i to prijetnosti, ekstraverziji i neuroticizmu kao glavnim prediktorima emocionalnog elementa dobrobiti među studentima u Indiji. Uzorak su činili studenti Univerziteta u Indiji koji su bili uzrasta od 19 do 25 godina i bili su neoženjeni i neudati. Ovaj rad je analizirao odnos između ekstraverzije,

neuroticizma i subjektivne dobrobiti. Analiza ishoda proširila je previđeno područje prijatnosti kao značajan prediktor dobrobiti. Rezultati su značajno potvrdili tu hipotezu da je osobina prijatnosti značajan prediktor subjektivne dobrobiti, a naročito njegove emocionalne komponente. Rezultati su takođe pokazali da je neuroticizam usko povezan sa negativnim emocijama, dok je ekstraverzija usko povezana sa pozitivnim emocijama. Takođe, prijatnost je povezana kako sa pozitivnim tako i sa negativnim emocijama. Prema ovoj studiji evidentno je da je prijatnost značajan prediktor pozitivnog i negativnog afekta, emocionalne stabilnosti i dobrobiti. Međutim ovo istraživanje razjašnjava da ne možemo zanemariti vrijednost osobina ekstraverzije i neuroticizma u prognozi subjektivne dobrobiti. Umjesto toga, rezultati naglašavaju da je prijatnost suštinska varijabla za prognozu pozitivnih i negativnih emocija samo kada se kontrolišu ekstraverzija i neuroticizam. Ovakvi rezultati se mogu tumačiti i kroz prizmu kulture imajući u vidu da je indijska kultura kolektivistička nasuprot individualističkoj kulturi zapada. Individualističke kulture, poput SAD-a, pridavale su značaj o slobodi izbora i zahtjevima pojedinaca. U kolektivističkoj kulturi, kao što je Indija, misli i osjećanja pojedinca imaju smisla samo kada postoje misli i osjećanja drugih ljudi. Istraživanje koje su sproveli Pavićević i Stojiljković (Pavićević, Stojiljković 2015) je imalo za cilj ispitati da li osobine ličnosti koje su ispitane preko modela velikih pet (Big Five) značajni prediktori optimizma i pesimizma studenata različitih fakulteta Univerziteta u Prištini. Uzorak su činili studenti oba pola, njih 238 od toga 126 ženskog pola i 112 muškog pola. Prosječna starost studenata je $AS=21.61$. Rezultati ovog istraživanja su pokazali da su značajni prediktori optimizma ekstraverzija i neuroticizam, s tim što je uticaj neuroticizma pri predikciji optimizma negativan. To govori da što je ekstraverzija veća optimizam će biti izraženiji, takođe što je neuroticizam niži na skali doprinosi formiranju optimističnog životnog stila i boljem nošenju sa stresnim situacijama, kao i odsustvo negativnog afekta. Takođe, rezultati su pokazali da što su ekstraverzija i prijatnost niži, pesimizam će biti izraženiji odnosno takve studente odlikuju osobine kao što su rezervisanost, zatvorenost, nepoverenje u radnje drugih ljudi i slično. Zatim u istraživanju Keljanović i Pavićević (2017) cilj je bio ispitati prediktivnu moć osobina ličnosti (HEXACO model ličnosti) i Kizov model mentalnog zdravlja, to jest ispitati prediktivnu moć osobina ličnosti u predviđanju psihičkog, emocionalnog i socijalnog blagostanja. U ovom istraživanju su učestvovali studenti oba pola, svih godina studija Filozofskog fakulteta i Fakulteta tehničkih nauka Univerziteta u Prištini sa privremenim sjedištem u Kosovskoj Mitrovici. Ispitanici su bili studenti, njih 400 od kojih 139 muškog pola i 261 ženskog pola. Prosječna starost studenata je $AS=21.48$. Rezultati regresione analize su pokazali da je šestofaktorski model ličnosti značajan u predviđanju mentalnog zdravlja.

Osobe koje nisu zainteresovane za materijalnim bogatstvom i koje imaju pozitivnu sliku o sebi a naročito u socijalnom kontekstu su optimističnije i dinamičnije i ostvariće emocionalno blagostanje. Takođe osobe koje nisu sklone manipulaciji drugima, koje su skromne, hrabre, rezilijentne i zadovoljne sobom ostvaruju psihičko blagostanje. I osobe koje teže pravednosti a koje su otpornije na stresne situacije i imaju osećaj lične vrijednosti će dostići kako emocionalno i psihičko tako i socijalno blagostanje. Kao jedan od najučestaliji ispitivanih konstrukata kada je u pitanju zadovoljstvo životom izdvaja se motivacija. Kada je riječ o istraživanjima koja se tiču obrazovanja pojam akademskog postignuća je neizostavan. Tako Bowman (Bowman, 2010) dolazi do nalaza da motivisaniji studenti, sa vizijom i ambicijom da završe fakultet pokazuju veći nivo zadovoljstva životom. Da je motivacija značajan prediktor akademskog postignuća navode istraživački radovi autora (Richardson, Bond, Abraham, 2012) u kojima su utvrdili povezanosti visoke intrinzične i niske ekstrinzične motivacije sa uspješnijim akademskim postignućem. Takođe rezultati upućuju da je visoka amotivacija povezana sa slabijim akademskim postignućem (Yusuf, 2011). Slični nalazi su dobijeni i u drugim istraživanjima gdje se intrinzična motivacija pokazala kao snažan prediktor subjektivne dobrobiti (Bailey i Phillips, 2015). Rezultati upućuju da pojedinci koji su intrinzično motivisani pristupaju različitim aktivnostima sa izraženom voljom i zadovoljstvom učestvovanja pri savladavanju istih zbog osjećaja sreće i ispunjenosti. Vjerovatno takav mehanizam povećava njihovo globalno zadovoljstvo životom. Dalje, istraživanja navode da je amotivacija negativno povezana sa zadovoljstvom života i da je intrinzična motivacija značajan prediktor životnog zadovoljstva pokazuju nalazi drugih autora (Bailey i Phillips, 2015; Strayhorn, 2012). Dobijene rezultate objašnjavaju karakteristikama amotivisanih osoba koje nastoje da izbjegnu učestvovanje u aktivnostima iz različitih razloga, dok sa druge strane osobe koje su intrinzično motivisane aktivn i sa zadovoljstvom se uključuju u aktivnosti koje smatraju korisnim za razvoj ličnosti i dobrobit. U istraživanju Dijane Ivanišević i Andree Vlašić (2022) autorke su ispitivale ulogu akademske motivacije, strategije emocionalne regulacije, emocionalne inteligencije i afektivne vezanosti porodice kako bi objasnile anksioznost studenata. Istraživanje je brojalo 879 ispitanika prosječnog uzrasta 22.84 godine. Nešto više je bilo ispitanica ženskog pola. Dobijeni rezultati navode da se pored anksioznosti i sposobnosti regulacije emocija kao najsnažniji faktor izdvaja i intrinzična motivacija za znanjem zatim ekstrinzična motivacija identifikovana, sposobnost da razumiju i prihvate emocije i okupirani obrazac AV. Navedeni faktori predstavljaju značajne prediktore anksioznosti studentske populacije. Međutim, kod studenata kod kojih je anksioznost prisutna u nešto manjoj mjeri intrinzična motivacija za znanjem i sposobnost

regulacije emocija je veća. Zaključak sugerira da je kod anksioznih studenata u većoj mjeri prisutna ekstrinzična motivacija identifikovana i da je intrinzična motivacija za znanjem u manjoj mjeri prisutna. To se može objasniti da oni studenti koji su ekstrinzično motivisani uprkos tome što smatraju učenje značajnim ono im zna stvoriti osjećaj nervoze, strepnje i neizvjesnosti. U istraživanju autora (Komarraju & Karau, 2005) koji su se bavili korelacijom između osobina ličnosti petofaktorskog modela i akademske motivacije u kojem je učestvovalo 172 studenta ispostavilo se da postoje statistički značajne i pozitivne korelacije između motivacije za postignućem i otvorenosti za nova iskustva i savjesnosti. Istraživanje Furnham i Chamorro-Premuzic (2003) koje je sprovedeno na studentima u Veliku Britaniju bavilo se uticajem osobina ličnosti na akademski uspjeh. U istraživanju je učestvovao 91 student od toga 74 su bile studentkinje. Rezultati navode da se pozitivna povezanost ekstraverzije i akademskog uspijeha mijenja prelaskom iz osnovne škole na fakultet u negativnu povezanost. Naime, i ostale dimenzije ličnosti osim prijatnosti su imale prediktivnu moć akademskog uspijeha. Istraživanje Engesera i Langensa (2010) koje je brojalo 380 ispitanika uzrasta od 18 do 68 godina dobijeno je da motiv postignuća najviše korelira sa dimenzijama savjesnosti i njenim užim dimenzijama dok sa druge strane u negativnoj korelaciji je sa emocionalnom stabilnošću i njenim užim dimenzijama od kojih se izdvaja vulnerabilnost. U ovom istraživanju motiv postignuća je u pozitivnoj korelaciji sa ekstraverzijom i otvorenosti za nova iskustva dok sa dimenzijom prijatnosti nema statistički značajne korelacije.

Metodološki dio

Predmet istraživanja

Predmet ovog istraživanja je ispitivanje prediktivne vrijednosti osobina ličnosti modela Velikih pet na zadovoljstvo života kod studentske populacije sa jedne strane i na akademsku motivaciju sa druge strane. Isto tako ovim istraživanjem bi se utvrdio stepen zadovoljstva životom studenata u Crnoj Gori ali i koja je vrsta motivacije kod njih najdominantnija i kakva je priroda odnosa između osobina ličnosti, akademske motivacije na globalno zadovoljstvo životom.

Motiv i cilj istraživanja

Početak studiranja predstavlja jedno veoma važno razdoblje u životima mladih ljudi. Tokom studiranja studenti se susreću sa novonastalim ambijentom, životnim zadacima i očekivanjima koje predstavljaju put u rast i razvoj (Živčić-Bećirević, Smojver-Ažić, Kukić i Jasprica, 2007). Ovakve promjene mogu biti stresne i zahtijevaju sposobnost adaptacije na novonastalu sredinu i tempo života. Studenti koji se ne prilagode uspješno i ne ostvare nove kontakte sa socijalnom sredinom mogu se osjećati usamljenim i njihov akademski uspjeh može biti slabiji te stoga postoji prisutan rizik od napuštanja studija (Dennis, Phinney i Chuateco, 2005). Kao jedan od najučestalijih razloga za odustajanje i napuštanje fakulteta jeste nedostatak motivacije (Farnell i sur., 2014). Slijedi da je za uspješnu adaptaciju značajno imati dobre razloge zbog čega upisuju fakultet kao i potrebnu motivaciju. U obrazovanju motivacija važi za jedan od najvažnijih psiholoških koncepata (Vallerand i sur., 1992). Moguće je da su osobine ličnosti povezane sa vjerojatnošću doživljavanja određenih situacija koje izazivaju veći ili manji osjećaj subjektivne dobrobiti (Hotard i sur., 1989.). Dakle, motiv za sprovođenje ovog istraživanja jeste analiza postojećih i sticanje novih saznanja o nivou zadovoljstva života studentske populacije u našoj zemlji, da li postoji povezanost osobina ličnosti sa zadovoljstvom života i da li su i na koji način studenti motivisani za studije. Glavni cilj ovog istraživanja jeste prikupiti podatke o izvješću globalnog zadovoljstva života kod studentske populacije u Crnoj Gori, zatim podatke o osobinama ličnosti i nivou akademske motivacije pomoću namjenskih skala. Analizom podataka bi smo utvrdili da li postoji i kakva je povezanost i odnos između osobina ličnosti, akademske motivacije i zadovoljstva životom.

Hipoteze istraživanja

H1 – Očekujemo da će postojati pozitivna korelacija kod ispitanika sa visokim skorom ekstraverzije i zadovoljstva životom. Takođe, očekujemo negativnu korelaciju kod ispitanika sa visokim skorom neuroticizma i zadovoljstva životom.

H2 – Očekujemo da će postojati pozitivna korelacija intrinzične motivacije na zadovoljstvo života, dok sa druge strane očekujemo negativnu korelaciju amotivacije na zadovoljstvo životom.

H3 – Očekujemo pozitivnu korelaciju intrinzične motivacije, otvorenosti, savjesnosti i prijetnosti na akademsku motivaciju. Takođe očekujemo negativnu korelaciju između amotivacije, ekstrinzične motivacije i neuroticizma na akademsku motivaciju.

H4 – Pretpostavljamo da će osobine ličnosti, ekstraverzija i neuroticizam biti snažni prediktori zadovoljstva životom.

H5 - Pretpostavljamo da pol ispitanika neće imati statistički značaj u odnosu na zadovoljstvo života studenata.

Postupak prikupljanja podataka

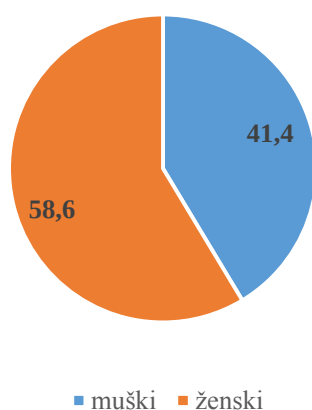
Podaci za ovaj istraživački rad su prikupljeni online putem, pomoću Google Forms upitnika, tako što je upitnik poslat ispitanicima koji su ga dalje distribuirali putem društvenih mreža. Na početku upitnika navedeni su ciljevi ovog istraživanja, kao i anonimnost odgovora koji će biti korišćeni samo u naučne svrhe. Vrijeme koje su ispitanici morali da izdvoje za popunjavanje upitnika varira od 5 do 10 minuta.

Uzorak

U ovom istraživanju uzorak je prigodan, a čini ga 203 ispitanika koji su pristali na anketiranje.

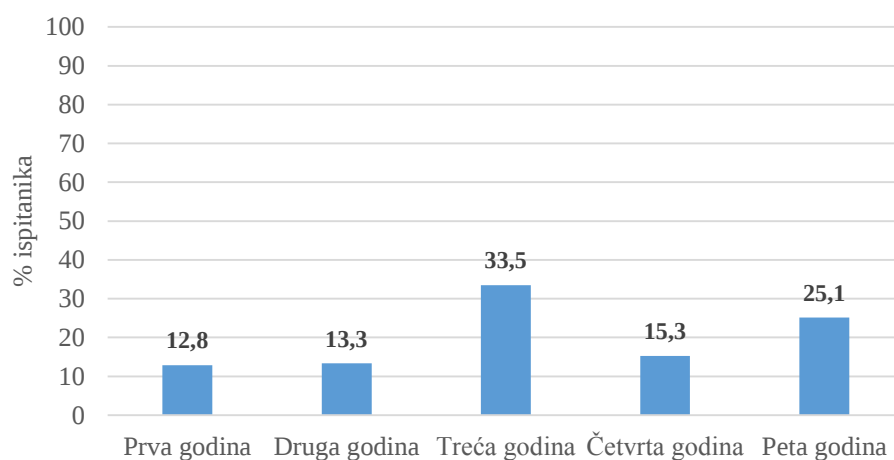
Na Grafikonu 1 je prikazana raspodjela ispitanika prema polu. Može se konstatovati da je nešto više ispitanica ženskog pola – 58.6%, dok je muških ispitanika 41.4%.

Grafikon 1. Prikaz raspodele ispitanika prema polu

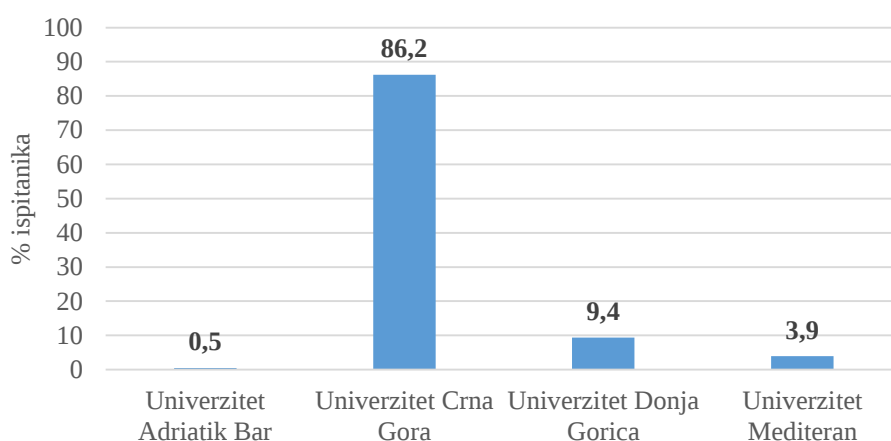
Prosječna starost ispitanika iznosi 22.53 godine, a standardna devijacija 2.93. Najmlađi ispitanik ima dvije, a najstariji 42 godine.

Grafikon 2. Prikaz raspodjele ispitanika prema godini studija

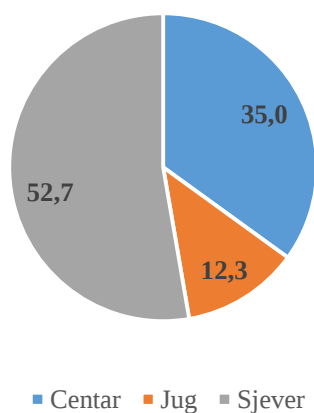
Kao što se može vidjeti na Grafikonu 2, trećina ispitanika je na trećoj godini studija, četvrtina na petoj, 15% na četvrtoj, a po 13% na prvoj i drugoj godini.

Grafikon 3. Prikaz raspodjele ispitanika prema univerzitetu koji studiraju

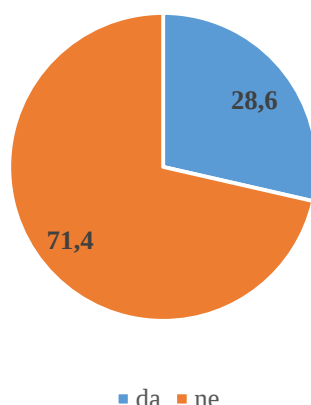
Najveći broj studenata (86.2%) studira na Univerzitetu Crna Gora, gotovo svaki deseti na Univerzitetu Donja Gorica, 4% na Univerzitetu Mediteran, a tek 0.5% na Univerzitetu Adriatik Bar.

Grafikon 4. Prikaz raspodjele ispitanika prema djelu Crne Gore u kome žive

Može se primjetiti da oko 50% studenata živi na sjeveru Crne Gore, trećina u centralnom djelu, a samo 12% na jugu. Kada su u pitanju gradovi iz kojih dolaze, u pitanju su sledeći: Bijelo Polje (33.5%); Podgorica (22.7%); Nikšić (10.3%); Pljevlja (6.4%); Berane (3.9%); Tivat (3.9%); Danilovgrad (3.4%); Kolašin (2.5%); Bar (2%); Herceg Novi (2%); Šavnik (2%); Budva (1.5%); Mojkovac (1%); Plužine (1%); Rožaje (1%); Ulcinj (1%); Cetinje (0.5%); Kotor (0.5%), Plav (0.5%) i Žabljak (0.5%).

Na pitanje *Da li ste zaposleni?*, potvrdno je odgovorilo 28% ispitanika (Grafikon 5).
Grafikon 5. Prikaz raspodjele odgovora ispitanika na pitanje *Da li ste zaposleni?*

Instrumenti koji su korišćeni u istraživanju

Ovo istraživanje je sprovedeno uz pomoć sledećih instrumenata: socio-demografski upitnik konstruisan namjenski za ovo istraživanje, zatim je korišćena skala akademske motivacije (Academic Motivation Scale AMS-C 28, Vallerand i sur., 1992), skala osobina ličnosti Big five inventory, kratka verzija (Rammstedt & John, 2007) i skala zadovoljstva životom (SWLS) (Diener et al., 1985).

1. Kako bi smo ispitali akademsku motivaciju studenata upotrebljena je Skala akademske motivacije koja je prilagođena studentima. Upitnik ove skale se zasniva na teoriji samoodređenja i sastoji se od 28 stavki koje čine 7 podnivoa i to: „3 tipa intrinzične motivacije (za znanjem, radi iskustva te zbog uspjeha), 3 tipa ekstrinzične motivacije (vanjska regulacija, introjeksija te identifikacija) i amotivacije“ (Academic Motivation Scale AMS-C 28, Vallerand i sur., 1992). Ispitanici na postavljene tvrdnje odgovaraju stepenom slaganja u zavisnosti koliko svaka tvrdnja odgovara njihovim razlozima da pohađaju studije. Procjena slaganja se vrši Likertovom skalom od sedam stepeni od (1) "uopšte se ne slažem" do (4) "niti se slažem niti se ne slažem", do (7) "U potpunosti se slažem". Ukupni skor se dobija sabiranjem procjena relevantnih stavki za svaki tip motivacije pa tako teorijski raspon može iznositi od 4 do 28. Viši skor na skali označava veći stepen datog tipa motivacije.

2. Skala zadovoljstva životom (SWLS) (Diener et al., 1985) je mjera od pet stavki koja procjenjuje globalnu procjenu pojedinca o zadovoljstvu životom u cjelini i daje cjelokupnu procjenu o tome kako teče život osobe u cjelini. Pri ispunjavanju SWLS-a ispitanici ocjenjuju pet tvrdnji na Likertovoj skali od sedam stepen, u rasponu od (1) "uopšte se ne slažem" do (4) "niti se slažem niti se ne slažem", do (7) "U potpunosti se slažem". Ukupni rezultat se dobija sabiranjem procjena na stavkama i može biti u vrijednosti od 5 do 35.

3. Skala osobina ličnosti Big five inventory, kratka verzija (Rammstedt & John, 2007). Skala se sastoji od 10 stavki koje mjere pet dimenzija ličnosti: Ekstraverzija, neuroticizam, savjesnost, prijatnost i otvorenost. Za svaku dimenziju ličnosti su date dvije stavke gdje ispitanici unose procjenu koliko ih data stavka opisuje. Skala se ocjenjuje pomoću Likertove skale od sedam stepeni u rasponu od (1) "uopšte se ne slažem" do (4) "niti se slažem niti se ne slažem", do (7) "U potpunosti se slažem". Upitnik je preveden na CSBH jezik.

4. Sociodemografski upitnik koji se sastoji od 7 pitanja: pol, starost, univerzitetska jedinica, godina studija, zaposlenost, region i mjesto stanovanja.

Rezultati istraživanja

Statistička obrada podataka

Za obradu podataka korišćen je IBM SPSS 20.0 koji radi pod Microsoft Windows okruženjem. Rezultati su prikazani tabelarno i grafički. Prikazana je deskriptivna statistika – frekvence i procenti za kategoričke podatke, a za kvantitativne podatke su izračunati aritmetička sredina i standardna devijacija.

Za ispitivanje konzistentnosti instrumenata, izračunat je Kronbah alfa koeficijent pouzdanosti. U cilju ispitivanja povezanosti između akedemske motivacije, zadovoljstva životom i osobina ličnosti, korišćen je Pirsonov koeficijent korelacije. Da bi se utvrdilo da li su osobine ličnosti statistički značajni prediktori zadovoljstva životom, primenjena je višestruka standardna

regresiona analiza. U cilju ispitivanja razlika između studenata muškog i ženskog pola u pogledu zadovoljstva životom, primenjen je t-test za nezavisne uzorke.

Prikaz pouzdanosti instrumenata

U cilju provjere pouzdanosti instrumenata, izračunat je Cronbach alfa koeficijent koji omogućava ispitivanje unutrašnje konzistentnosti skale, tj. stepen srodnosti stavki od kojih se skala sastoji. Veličina ovog koeficijenta govori da li sve stavke jednog instrumenta mjere isti konstrukt. Koeficijent pouzdanosti koji je iznad 0.7 se smatra prihvatljivim (zadovoljavajućim), iznad 0.8 poželjnim, a iznad 0.9 ukazuje na visoku pouzdanost.

Tabela 1. Cronbach alfa koeficijent pouzdanosti instrumenata

Skala/podskala	Cronbach's Alpha	Broj stavki
SAM – Skala akademske motivacije	.89	28
Intrinzična Motivacija Znati	.87	4
Intrinzična Motivacija Ka Ostvarenju	.83	4
Intrinzična Motivacija Doživjeti Stimulaciju	.88	4
Ekstrinzična Motivacija Identifikovana	.87	4
Ekstrinzična Motivacija Introjektovana	.83	4
Ekstrinzična Motivacija Spoljašnja Motivacija	.75	4
Amotivacija	.88	4
SWLS	.81	5

Napomena: Cronbach's Alpha – koeficijent interne konzistencije

Skala akademske motivacije ima poželjnu pouzdanost .89, kao i sve podskale, izuzev podskale Ekstrinzična motivacija spoljašnja motivacija, koja ima zadovoljavajuću pouzdanost ($\alpha = .75$). Skala zadovoljstva životom ima poželjnu pouzdanost ($\alpha = .81$). Za skalu osobina ličnosti nije računata pouzdanost, jer svaka podskala sadrži samo po dve stavke, a pouzdanost je osjetljiva na broj tvrdnji.

Prikaz rezultata istraživanja

Pored sociodemografskog upitnika, u istraživanju su korišćene tri skale: Skala akademske motivacije, Skala zadovoljstva životom i Skala osobina ličnosti.

Skala akademske motivacije se sastoji od 28 stavki grupisanih u 7 podnivoa (subskala): „3 tipa intrinzične motivacije (za znanjem, radi iskustva i zbog uspjeha), 3 tipa ekstrinzične motivacije (spoljašnja regulacija, introjeksija i identifikacija) i amotivacije” (Academic Motivation Scale AMS-C 28, Vallerand i sur., 1992). Na zadate tvrdnje student odgovaraju stepenom slaganja u zavisnosti koliko date tvrdnje odgovaraju njihovim razlozima studiranja. Ispitanici na sedmostepenoj skali izražavaju stepen slaganja u odnosu na tvrdnje (1 – *uopšte se ne slažem*, 2 – *uglavnom se ne slažem*, 3 – *ne slažem se*, 4 – *niti se slažem niti se ne slažem*, 5 – *slažem se*, 6 – *uglavnom se slažem* i 7 – *u potpunosti se slažem*). Ukupni skor na skali se dobija zbirom procjena na stavkama relevantnim za tip motivacije i može se iznositi vrijednost od 4 do 28 pri čemu viši skor označava veći stepen pojedinačnog tipa motivacije.

Tabela 2. Prikaz deskriptivnih statističkih pokazatelja SAM skale (Skala akademske motivacije)

Subskala	N	Minimum	Maximum	M	SD
Intrinzična motivacija znati	203	4	28	20.85	5.29
Intrinzična motivacija ka ostvarenju	203	4	28	18.38	5.60
Intrinzična motivacija doživjeti stimulaciju	203	4	28	17.70	5.96
Ekstrinzična motivacija identifikovana	203	4	28	22.21	4.98
Ekstrinzična motivacija introjektovana	203	4	28	17.34	6.32
Ekstrinzična motivacija spoljašnja motivacija	203	4	28	21.64	4.83
Amotivacija	203	4	27	10.13	6.44

Napomena: N – broj ispitanika, Min – minimum, Max – maksimum, M – aritmetička sredina, SD – standardna devijacija

Treba istaći da je minimalni empirijski skor identičan na svim subskalama, dok je maksimalan skor identičan na svim subskalama i jednak je teorijskom (28), izuzev na Amotivaciji. U pogledu prosječnih skorova, tri subskale imaju slične vrednosti – Intrinzična motivacija znati (M=20.85, SD=5.29), Ekstrinzična motivacija identifikovana (M=22.21, SD=4.98) i Ekstrinzična motivacija spoljašnja motivacija (M=21.64, SD=4.83). Nakon toga,

po visini slede Intrinzična motivacija ka ostvarenju ($M=18.38$, $SD=5.60$), Intrinzična motivacija doživjeti stimulaciju ($M=17.70$, $SD=5.96$) i Ekstrinzična motivacija introjektovana ($M=17.34$, $SD=6.32$). Najniži skor je na podskali Amotivacija ($M=10.34$, $SD=6.44$). Može se zaključiti da ispitanici imaju visoko izraženu intrinzičnu motivaciju (znati) i dvije ekstrinzične (identifikovanu i spoljašnju motivaciju). Ostale tri motivacije (intrinzična – ka ostvarenju i doživjeti stimulaciju i ekstrinzična – introjektovana) su izražene u prosječnoj mjeri. Sa druge strane, amotivacija je najslabije izražena.

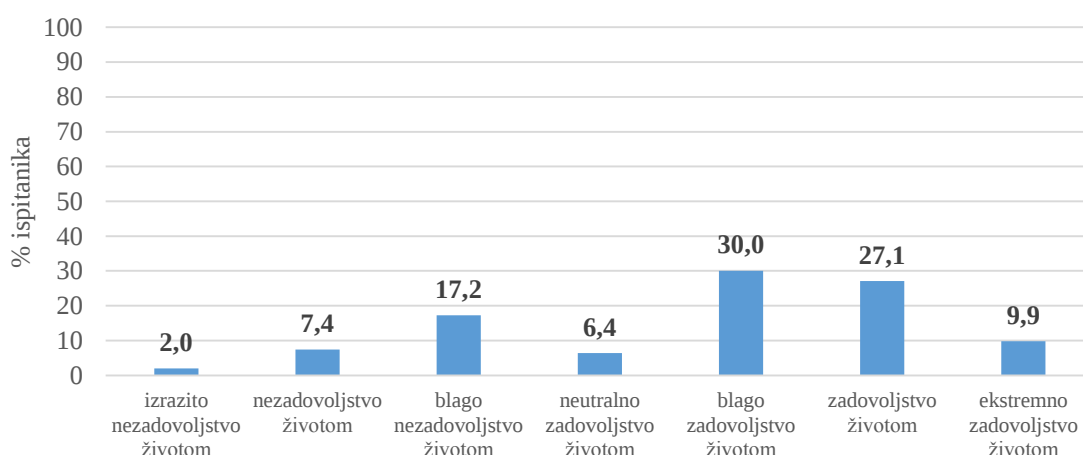
Skala zadovoljstva životom (SWLS) se sastoji od pet stavki kojima se procjenjuje globalno zadovoljstvo pojedinca životom. Ispitanici na sedmostepenoj skali izražavaju stepen slaganja u odnosu na tvrdnje (1 – *uopšte se ne slažem*, 2 – *ne slažem se*, 3 – *malo se ne slažem*, 4 – *nit se slažem niti se ne slažem*, 5 – *malo se slažem*, 6 – *slažem se* i 7 – *u potpunosti se slažem*). Ukupni rezultat se formira sabiranjem svih procjena, te može varirati od 5 do 35.

Prosječan skor na Skali zadovoljstva životom iznosi 23.13, a standardna devijacija 5.97. Minimalni dobijeni skor iznosi 5, a maksimalan 35. Prosječna vrijednost ukazuje da su ispitanici više zadovoljni, nego nezadovoljni životom.

Rezultati su kategorisani na sledeći način: 5-9 (*izrazito nezadovoljstvo životom*); 10-14 (*nezadovoljstvo životom*); 15-19 (*blago nezadovoljstvo životom*); 20 (*neutralno zadovoljstvo životom*); 21-25 (*blago zadovoljstvo životom*); 26-30 (*zadovoljstvo životom*) i 31-35 (*ekstremno zadovoljstvo životom*).

Na Grafikonu 6 je prikazana raspodjela rezultata ispitanika na Skali zadovoljstva životom.

Grafikon 6. Prikaz raspodjele rezultata ispitanika na Skali zadovoljstva životom

Na osnovu predstavljenih rezultata, može se konstatovati da 30% ispitanika osjeća blago zadovoljstvo životom, 27% osjeća zadovoljstvo životom, a svaki deseti ekstremno zadovoljstvo životom. Blago nezadovoljstvo osjeća 17%, dok 10% njih osjeća nezadovoljstvo ili izrazito nezadovoljstvo životom. Dakle, dvije trećine ispitanika ima pozitivnu ocjenu zadovoljstva životom.

Skala osobina ličnosti (Big five inventory), kratka verzija se sastoji od 10 stavki koje mjere pet dimenzija ličnosti: Ekstraverzija, Neuroticizam, Savjesnost, Prijatnost i Otvorenost. Za svaku dimenziju ličnosti su date dvije stavke koje ispitanici unose procjenu koliko ih data stavka opisuje. Ispitanici na sedmostepenoj skali izražavaju stepen slaganja u odnosu na tvrdnje (1 – *uopšte se ne slažem*, 2 – *umjereno se ne slažem*, 3 – *malo se ne slažem*, 4 – *niti se slažem niti se ne slažem*, 5 – *malo se slažem*, 6 – *umjereno se slažem* i 7 – *potpuno se slažem*).

Tabela 3. Prikaz deskriptivnih statističkih pokazatelja Skale osobina ličnosti

Dimenzija	N	Minimum	Maximum	M	SD
Ekstraverzija	203	2	14	9.13	2.92
Prijatnost	203	2	14	9.93	2.31
Savjesnost	203	3	14	11.11	2.56
Emocionalna stabilnost	203	2	14	9.46	2.81
Otvorenost za nova iskustva	203	4	14	10.96	2.52

Napomena: N – broj ispitanika, Min – minimum, Max – maksimum, M – aritmetička sredina, SD – standardna devijacija

Treba istaći da je minimalni empirijski skor različit na subskalama, dok je maksimalan skor identičan na svim subskalama - 14. Prema prosječnim vrijednostima, nisu uočene veće razlike između dimenzija (kreću se u intervalu od 9 do 11), s tim što treba istaći da je najviši skor zabilježen na dimenziji Savjesnost (M=11.11, SD=2.56), a najniži na dimenziji Ekstraverzija (M=9.13, SD=2.92).

Slijedi testiranje istraživačkih hipoteza.

Tabela 4. Povezanost između osobina ličnosti i zadovoljstva životom

		Ekstraverzija	Prijatnost	Savjesnost	Emocionalna stabilnost	Otvorenost za nova iskustva
SWLS	Pearson	.258**	.311**	.358**	.427**	.343**
	Correlation					
	Sig. (2-tailed)	< .001	< .001	< .001	< .001	< .001
	N	203	203	203	203	203

Napomena: Pearson Correlation - statistik, Sig. – statistička značajnost, N – broj ispitanika

* korelacija je značajna na nivou .05.

** korelacija je značajna na nivou .01.

Utvrđena je statistički značajna niska povezanost između zadovoljstva ispitanika životom i: Ekstraverzije ($r(201) = .258$, $p < .001$); Prijatnosti ($r(201) = .311$, $p < .001$); Savjesnosti ($r(201) = .358$, $p < .001$) i Otvorenosti za nova iskustva ($r(201) = .343$, $p < .001$), kao i umjerena povezanost sa Emocionalnom stabilnošću ($r(201) = .427$, $p < .001$). Dobijene povezanosti su pozitivne, dakle, što ispitanici imaju veći skor na navedenim dimenzijama, to su u većoj mjeri zadovoljniji životom.

H1 - Očekujemo da će postojati pozitivna korelacija kod ispitanika sa visokim skorom ekstraverzije i zadovoljstva životom. Takođe, očekujemo negativnu korelaciju kod ispitanika sa visokim skorom neuroticizma i zadovoljstva životom je djelimično potvrđena.

Tabela 5. Povezanost između motivacije i zadovoljstva životom

		1	2	3	4	5	6	7
SWLS	Pearson Correlation	.317**	.266**	.270**	.340**	.010	.065	-.316**
	Sig. (2-tailed)	< .001	< .001	< .001	< .001	.882	.356	< .001
	N	203	203	203	203	203	203	203

Napomena: 1. Intrinzična motivacija znati, 2. Intrinzična motivacija ka ostvarenju, 3. Intrinzična motivacija doživjeti stimulaciju, 4. Ekstrinzična motivacija identifikovana, 5. Ekstrinzična motivacija introjektovana, 6. Ekstrinzična motivacija spoljašnja motivacija, 7. Amotivacija

Pearson Correlation - statistik, Sig. – statistička značajnost, N – broj ispitanika

* korelacija je značajna na nivou .05.

** korelacija je značajna na nivou .01.

Utvrđena je statistički značajna niska pozitivna povezanost između zadovoljstva ispitanika životom i: Intrinzične motivacije znati ($r(201) = .317, p < .001$); Intrinzične motivacije ka ostvarenju ($r(201) = .266, p < .001$); Intrinzične motivacije doživjeti stimulaciju ($r(201) = .270, p < .001$) i Ekstrinzične motivacije identifikovane ($r(201) = .340, p < .001$). Dakle, što je veće zadovoljstvo ispitanika životom, to su sve tri intrinzične motivacije i ekstrinzična motivacija identifikovana izraženije. Sa druge strane, uočena je negativna statistički značajna niska korelacija između zadovoljstva životom i amotivacije ($r(201) = -.316, p < .001$). Nije uočena statistički značajna povezanost zadovoljstva životom i ekstrinzične motivacije - introjektovane i spoljašnje ($p > .05$).

H2 - Očekujemo da će postojati pozitivna korelacija intrinzične motivacije na zadovoljstvo života, dok sa druge strane očekujemo negativnu korelaciju amotivacije na zadovoljstvo životom je potvrđena.

Tabela 6. Povezanost između osobina ličnosti i motivacije

		1	2	3	4	5	6	7
Ekstraverzija	Pearson Correlation	.187**	.153*	.195**	.104	-.053	.036	-.116
	Sig. (2-tailed)	.008	.029	.005	.140	.454	.610	.098
	N	203	203	203	203	203	203	203
Prijatnost	Pearson Correlation	.212**	.130	.205**	.155*	.038	.014	-.143*
	Sig. (2-tailed)	.002	.064	.003	.027	.591	.846	.042
	N	203	203	203	203	203	203	203
Savjesnost	Pearson Correlation	.394**	.357**	.289**	.357**	.044	.097	-.460**
	Sig. (2-tailed)	< .001	< .001	< .001	< .001	.536	.167	< .001
	N	203	203	203	203	203	203	203
Emocionalna stabilnost	Pearson Correlation	.111	.029	.047	.084	-.134	-.055	-.188**
	Sig. (2-tailed)	.113	.680	.507	.232	.056	.432	.007
	N	203	203	203	203	203	203	203
Otvorenost za nova iskustva	Pearson Correlation	.326**	.196**	.226**	.241**	-.011	.083	-.297**
	Sig. (2-tailed)	< .001	.005	.001	.001	.882	.238	< .001
	N	203	203	203	203	203	203	203

Napomena: 1. Intrinzična motivacija znati, 2. Intrinzična motivacija ka ostvarenju, 3. Intrinzična motivacija doživjeti stimulaciju, 4. Ekstrinzična motivacija identifikovana, 5. Ekstrinzična motivacija introjektovana, 6. Ekstrinzična motivacija spoljašnja motivacija, 7. Amotivacija

Pearson Correlation - statistik, Sig. – statistička značajnost, N – broj ispitanika

* korelacija je značajna na nivou .05.

** korelacija je značajna na nivou .01.

Utvrđena je statistički značajna veoma slaba pozitivna povezanost između Ekstraverzije i: Intrinzične motivacije znati ($r(201) = .187, p = .008$); Intrinzične motivacije ka ostvarenju ($r(201) = .153, p = .029$); Intrinzične motivacije doživjeti stimulaciju ($r(201) = .195, p = .005$).

Utvrđena je statistički značajna veoma slaba pozitivna povezanost između Prijatnosti i: Intrinzične motivacije znati ($r(201) = .212, p = .002$); Intrinzične motivacije doživjeti stimulaciju ($r(201) = .205, p = .003$) i Ekstrinzične motivacije identifikovane ($r(201) = .155, p = .027$). Takođe, utvrđena je niska i negativna korelacija Prijatnosti sa Amotivacijom ($r(201) = -.143, p = .042$).

Utvrđena je statistički značajna niska pozitivna povezanost između Savjesnosti i: Intrinzične motivacije znati ($r(201) = .394, p < .001$); Intrinzične motivacije ka ostvarenju ($r(201) = .357, p < .001$); Intrinzične motivacije doživjeti stimulaciju ($r(201) = .289, p < .001$) i Ekstrinzične motivacije identifikovane ($r(201) = .289, p = .001$) i Ekstrinzične motivacije identifikovane ($r(201) = .357, p < .001$). Takođe, utvrđena je umjerena i negativna korelacija Savjesnosti sa Amotivacijom ($r(201) = -.460, p < .001$).

Ustanovljena je veoma slaba i negativna korelacija Emocionalne stabilnosti sa Amotivacijom ($r(201) = -.188, p = .007$).

Utvrđena je statistički značajna niska pozitivna povezanost između Otvorenosti za nova iskustva i: Intrinzične motivacije znati ($r(201) = .326, p < .001$); Intrinzične motivacije doživjeti stimulaciju ($r(201) = .196, p < .001$) i Ekstrinzične motivacije identifikovane ($r(201) = .226, p = .001$) i Ekstrinzične motivacije identifikovane ($r(201) = .241, p < .001$). Takođe, utvrđena je niska i negativna korelacija Otvorenosti za nova iskustva sa Amotivacijom ($r(201) = -.297, p < .001$).

Dakle, što su izraženije osobine ličnosti Ekstraverzija, Prijatnost Savjesnost i Otvorenost za nova iskustva, to su sve tri intrinzične motivacije (sem kod Prijatnosti) izraženije. Takođe, što su izraženije osobine ličnosti Prijatnost, Savjesnost i Otvorenost za nova iskustva, to je izraženija i Ekstrinzična motivacija identifikovana. Sa druge strane, uočeno je da što su izraženije osobine ličnosti Prijatnost, Savjesnost, Emocionalna stabilnost i Otvorenost za nova iskustva, to je manje izražena Amotivacija.

Nisu uočene statistički značajne povezanosti osobina ličnosti i ekstrinzične motivacije - introjektovane i spoljašnje ($p > .05$).

H3 – Očekujemo pozitivnu korelaciju intrinzične motivacije, otvorenosti, savjesnosti i Prijatnosti na akademsku motivaciju. Takođe očekujemo negativnu korelaciju između amotivacije, ekstrinzične motivacije, neuroticizma na akademsku motivaciju je potvrđena.

Da bi se utvrdio uticaj prediktorskih varijabli (osobina ličnosti) na zadovoljstvo životom, primenjena je standardna višestruka regresija (sve nezavisne varijable su istovremeno unete u model). Cilj je utvrditi prediktivnu moć svake nezavisne promenljive. Kao i u većini drugih statističkih tehnika, neophodno je proveriti ispunjenost određenih pretpostavki za sprovođenje analize. Jedna od pretpostavki se odnosi na veličinu uzorka u odnosu na broj uključenih prediktora (nezavisnih varijabli) u model. Uzorak je dovoljno veliki u odnosu na broj prediktora, tako da je ovaj uslov ispunjen. Drugi uslov za sprovođenje ove metode jeste odsustvo multikolineranosti (jake veze između prediktorskih varijabli). Utvrđeno je da prediktorske varijable ne koreliraju međusobno visoko i on je ispunjen. Konačni model sadrži pet nezavisnih promenljivih (Ekstraverzija, Prijatnost, Savjesnost, Emocionalna stabilnost i Otvorenost za nova iskustva). Jedna od pretpostavki je i da visina korelacije nezavisnih varijabli sa zavisnom varijablom bude veća od 0.3 i ona je ispunjena.

Kriterijumska varijabla: skor na skali Zadovoljstvo životom

Prediktorske varijable: Ekstraverzija, Prijatnost, Savjesnost, Emocionalna stabilnost, Otvorenost za nova iskustva

Tabela 7. Sumarni model

Model	R	R ²	Korigovani R ²	Standardna greška procene
1	.522	.272	.254	5.160

Napomena: R – koeficijent multiple korelacije, R² - koeficijent determinacije, Korigovani R² - korigovani koeficijent determinacije

Tabela Sumarni model pokazuje da koeficijent multiple korelacije kada su sve prediktorske varijable uzete simultano u model iznosi 0.522, dok koeficijent determinacije iznosi 0.272, što znači da od ukupnog varijabiliteta kriterijumske varijable, 27.2% možemo objasniti na osnovu individualnih razlika među ispitanicima u pogledu prediktorskih varijabli uključenih u model.

Tabela 8. ANOVA

Model		Suma kvadrata	df	Prosečan kvadrat	F	Sig.
1	Regresija	1962.965	5	392.593	14.744	< .001
	Reziduali	5245.704	197	26.628		
	Ukupno	7208.670	202			

Napomena: df-stepeni slobode, F-statistik, Sig.-značajnost

ANOVA tabela pokazuje da je $F = 14.744$ i da je statistički značajan ($p < .001$). Ovo ukazuje da kombinacija prediktorskih varijabli statistički značajno doprinosi predikciji skora na skali Zadovoljstva životom.

Dakle, između skupa prediktora sa jedne strane i kriterijumske varijable sa druge strane, postoji linearna povezanost. Postojanje ove linearne povezanosti znači da određeni procenat razlika među ispitanicima u pogledu skora na skali Zadovoljstva životom možemo objasniti njihovim razlikama u pogledu prediktorskih varijabli uključenih u model.

Tabela 9. Regresioni koeficijenti

Model		Nestandardizovani koeficijenti		Standardizovani koeficijenti	t	Sig.
		B	SE	β		
1	Konstanta	5.623	2.222		2.530	.012
	Ekstraverzija	.136	.141	.067	0.965	.336
	Prijatnost	.358	.170	.139	2.106	.036
	Savjesnost	.407	.161	.175	2.535	.012
	Emocionalna stabilnost	.544	.149	.256	3.646	< .001
	Otvorenost za nova iskustva	.276	.176	.116	1.571	.118

Napomena: B – parcijalni doprinos, SE – standardna greška, β – standardizovani parcijalni doprinos, t – Studnetov test za utvrđivanje statističke značajnosti, Sig. – značajnost

Na osnovu efekata parcijalnih doprinosa skora na skali Zadovoljstvo životom (β koji pokazuju veličinu efekta predikcije zavisne varijable na svaki pojedinačni prediktor) može se uočiti da prediktorske varijable *Prijatnost* ($\beta = .14$, $t = 2.106$, $p = .036$), *Savjesnost* ($\beta = .18$, $t = 2.535$, $p = .012$) i *Emocionalna stabilnost* ($\beta = .26$, $t = 3.646$, $p < .001$) statistički značajno predviđaju razlike u izraženosti skora na skali Zadovoljstva životom kada su sve prediktorske varijable uključene u model.

H4 - Pretpostavljamo da će osobine ličnosti, ekstraverzija i neuroticizam biti snažni prediktori zadovoljstva životom je djelimično potvrđena.

Tabela 10. Rezultati t-testa na skali zadovoljstva životom prema polu

Skala	Pol	N	M	SD	t
SWLS	muški	84	22.40	5.46	-1.453
	ženski	119	23.64	6.28	

Napomena: N – broj ispitanika, M – aritmetička sredina, SD – standardna devijacija, t – statistik, ** značajnost na nivou .01.; * značajnost na nivou .05.

Na Skali zadovoljstva životom nisu utvrđene statistički značajne razlike između dvije grupe ispitanika ($t(201) = -1.453$ $p = .148$). Ispitanici muškog pola ($M=22.40$, $SD=5.46$) se ne razlikuju statistički značajno od ispitanica ženskog pola u pogledu zadovoljstva životom ($M=23.64$, $SD=6.28$).

H5 - Pretpostavljamo da pol ispitanika neće imati statistički značaj u odnosu na zadovoljstvo života studenata je potvrđena.

Diskusija

Instrumenti korišćeni u ovom istraživanju rezultiraju dobrim metrijskim karakteristikama pa stoga se možemo osloniti na pouzdanost dobijenih rezultata. Kao glavni cilj ovog naučno-istraživačkog rada je prikupiti i analizirati podatke o globalnom izvješću zadovoljstvom života studenata iz Crne Gore. Rezultate smo dobili upotrebom i analizom skale zadovoljstva životom koja ima poželjnu pouzdanost ($\alpha = .81$). Analizom podataka na ovoj skali nalazimo da prosječan skor iznosi 23.13 što govori da su studenti blago zadovoljni životom, odnosno da su više zadovoljni nego nezadovoljni životom. Procentualno gledajući rezultati pokazuju da dvije trećine studenata ima pozitivnu ocjenu zadovoljstva životom. Takođe ovim radom smo se bavili i pitanjima o uticaju i povezanosti osobina ličnosti i akademske motivacije na zadovoljstvo života studenata i odgovore ćemo dobiti u daljem djelu teksta će ćemo govoriti o istraživačkim hipotezama, da li su potvrđene ili odbačene.

Polazeći od prve postavljene istraživačke hipoteze dobili smo da je ona djelimično potvrđena. Pretpostavka je da će postojati pozitivna korelacija ispitanika sa visokim skorom na ekstraverziji i zadovoljstva života kao i negativna povezanost ispitanika koji imaju visok skor na dimenziji neuroticizma i zadovoljstva životom. Ova pretpostavka je u skladu sa rezultatima koji su dobijeni u više istraživanja (Paustović-Kolesarić i dr., 1995; Diener, -Oishi et al., 2003). Soto (2015) je dobio nalaze da pojedinci koji su ekstravertiraniji, prijatniji, savjesniji i emocionalno stabilniji, češće doživljavaju veći nivo zadovoljstva životom kao i da učestalije doživljavaju prijatne afekte a rijetko neprijatne afekte. Testiranjem ove istraživačke hipoteze dobili smo značajnu nisku povezanost između zadovoljstva životom studenata i ekstraverzije, kao i nisku umjerenu povezanost sa neuroticizmom koja nije u skladu sa datom pretpostavkom. Takođe su dobijene značajne niske povezanosti i između ostalih dimenzija iz modela Velikih pet, prijatnosti, savjesnosti i otvorenosti i zadovoljstva životom ispitanika. Dobijene povezanosti su pozitivne što znači da što je veći skor na navedenim dimenzijama imaju ispitanici to su u većoj mjeri zadovoljniji životom.

U drugoj hipotezi istraživanja očekivano je da će postojati pozitivna povezanost inrinzične motivacije na zadovoljstvo životom i da će postojati negativna korelacija amotivacije na zadovoljstvo životom. Ova hipoteza je potvrđena. Dobili smo nalaze da postoji statistički značajna, niska korelacija između zadovoljstva životom ispitanika sa sve tri intrinzične motivacije ali i sa ekstrinzičnom motivacijom identifikovanom. Ovaj podatak govori da što su sve tri intrinzične motivacije izraženije to će biti veće i zadovoljstvo životom. Testiranjem ove hipoteze dobili smo očekivanu, statistički značajnu nisku negativnu korelaciju između amotivacije i zadovoljstva životom. Dobijeni rezultati su u skladu sa drugim sličnim istraživanjima koji takođe pokazuju da je intrinzična motivacija značajan pozitivan prediktor subjektivne dobrobiti a da ekstrinzična motivacija nema značajnu prediktivnu moć i da je amotivacija značajan negativni prediktor (Bailey i Philips, 2015; Strayhorn, 2012). Ovakvi rezultati se mogu objasniti time da kod studentata koji su intrinzično motivisani postoji veća volja za obavljanje različitih aktivnosti uključujući i akademske zadatke i da samo izvršavanje tih aktivnosti njih ispunjava i takav mehanizam pospješuje njihovo globalno zadovoljstvo životom dok sa druge strane studenti koji su amotivisani izbjegavaju ili se uopšte neće uključiti u aktivnosti ili izazove koje bi ih potencijalno usrećile i samim tim pospješile njihovu globalnu procjenu zadovoljstva životom. Istraživanja su takođe pokazala da su amotivisane osobe češće depresivne, imaju osjećaj bespomoćnosti i otuđenosti (Lindahl i Archer, 2013).

Korelaciona analiza odnosa osobina ličnosti i motivacije ukazuje na ishode koji potvrđuju treću hipotezu odnosno da postoji pozitivna korelacija intrinzične motivacije, otvorenosti, savjesnosti i prijatnosti na akademsku motivaciju kao i da postoji negativna korelacija amotivacije, ekstrinzične motivacije i neuroticizma na akademsku motivaciju. U prethodnim istraživanjima dimenzija savjesnost se pokazala kao najbolji prediktor akademske motivacije a takav je slučaj i u našem istraživanju gdje smo dobili najveće povezanosti u odnosu sa drugim dimenzijama. Stoga posebnu pažnju treba dati ovoj dimenziji. U istraživanju koje su sproveli Costa i McCrae (1988) prikazane su korelacije između motiva postignuća i osobina ličnosti gdje su dobili da najveća povezanost postoji između dimenzije savjesnosti sa motivom za postignuće. Slične rezultate su dobili i Komarraju i Karau (2005) ispitivanjem povezanosti osobina ličnosti petofaktorskog modela i akademske motivacije gdje je postojala pozitivna povezanost motiva za postignućem i savjesnosti ($r=0,56$). Studija Robinsa i saradnika je takođe dobila da je savjesnost kao dimenzija ličnosti najvažniji prediktor akademskog uspjeha (Robbins i sar., (2004) dok Hakimi i saradnici (2011) kao i Ekles i saradnici (1993) (u njihovom longitudinalnom istraživanju) smatraju da je savjesnost jedini relevantan prediktor akademskog postignuća.

Četvrta hipoteza koja se odnosila na pretpostavku da će osobine ličnosti, ekstraverzija i neuroticizam biti snažni prediktori zadovoljstva životom je djelimično potvrđena. Kao što je opisano u poglavlju o rezultatima možemo vidjeti da za utvrđivanje uticaja prediktorskih varijabli (osobine ličnosti) na zadovoljstvo životom koristili smo standardnu višestruku regresiju. Za sprovođenje ove tehnike su ispunjeni svi neophodni uslovi. Naime dobili smo nalaze da kombinacija prediktorskih varijabli statistički značajno doprinosi predikciji skora na skali zadovoljstva životom kao i da postoji linearna povezanost. Linearna povezanost potvrđuje da određeni procenat razlika između ispitanika na skali zadovoljstva životom može se objasniti time što se oni razlikuju u pogledu prediktorskih varijabli koje su uključene u model. Prethodna istraživanja pokazuju da ekstraverzija i neuroticizam imaju jaku povezanost sa afektivnom komponentom subjektivne dobrobiti (Izard i sur., 1993.; Watson i Clark, 1992.). Tako je neuroticizam povezan sa negativnim emocijama, osjećajem anksioznosti, tugom, nervozom dok je ekstraverzija povezana sa pozitivnim afektom. Međutim, ispitivanje ove hipoteze nam govori da uticajima parcijalnih doprinosa na skali zadovoljstva životom, dimenzije Prijatnost, Savjesnost i Neuroticizam statistički značajno predviđaju razlike u izraženosti skora na skali zadovoljstva životom.

Peta i poslednja hipoteza istraživanja gdje pretpostavljamo da pol ispitanika neće imati statistički značaj u odnosu na zadovoljstvo života je potvrđena. Uključenost varijable pol u mnogim istraživanjima ukazuje na mogućnost uticaja ove varijable na životno zadovoljstvo (Diener; Argyle, prema Penezić, 2006). Našim istraživanjem nismo dobili statistički značajnu razliku između studenata i studentkinja u pogledu zadovoljstva životom. Pretpostavka ovih autora je da se može očekivati da ženske ispitanice mogu imati nešto niže zadovoljstvo životom i samopoštovanje zbog uticaja tradicionalnog odgajanja i vaspitanja i da imaju manju moć u poređenju sa muškarcima. I druga istraživanja su pokazala da nema značajnih razlika u ocjeni zadovoljstva životom između muških i ženskih ispitanika. Michalosa (1985) nalazi da su procjene zadovoljstva životom više uslovljene sociokulturalnim strukturama prije nego kognitivno-emotivnim strukturama kada su u pitanju razlike između muškog i ženskog pola (Michalos, prema Penezić, 2006).

Ograničenja i preporuke za buduća istraživanja

U Crnoj Gori ne postoji veliki broj istraživanja koja se bave pitanjem zadovoljstva života studentske populacije. Otuda proizilazi motiv za sprovođenje ovog istraživanja koji bi pružio određene podatke o zadovoljstvu života studenata kao i faktorima koji utiču na njega. Takođe motiv ovog rada jeste naučni doprinos, promocija značaja studentske populacije kao i aktuelnost teme. Iako je ovaj rad pružio određene spoznaje o globalnom zadovoljstvu života studenata, odnosima akademske motivacije i osobina ličnosti, te činjenici da su hipoteze većinski potvrđene, rezultate ipak treba analizirati uz dozu opreznosti.

Ovaj rad prati nekoliko ograničenja i nedostataka koja bi trebalo u budućim istraživanjima otkloniti stoga ih je važno napomenuti. Jedno od ograničenja ovog istraživačkog rada jeste prigodnost uzorka. Svi ispitanici su iz Crne Gore ali je nešto više ispitanica ženskog pola. Takođe raspodjela ispitanika prema godini studija nije jednaka i imamo najveći broj ispitanika na trećoj godini studija, odnosno trećinu ispitanika. Dalje, najveći broj ispitanika koji su dali odgovore studiraju na Univerzitetu Crna Gora njih 86.2% i polovina ispitanika živi na sjeveru Crne Gore stoga treba biti orpezan pri generalizaciji dobijenih rezultata na opštu populaciju studenta. Drugo ograničenje tiče se načina na koji su prikupljeni podaci. Prikupljeni podaci dobijeni su online putem preko Google upitnika gdje nemamo mogućnost kontrole svih

okolnosti kao kod tradicionalnih istraživanja. Online putem teško možemo biti sigurni da li nam ciljane grupa popunja upitnik, kojeg su pola i godine starosti, da li su dobro razumjeli uputstvo koje je dato, da li pristupaju popunjavanju upitnika ozbiljno ili nemarno. Ovim putem odgovori ispitanika mogu biti neiskreni ili usled osjećanja neprijatnosti da daju iskrene odgovore mogu da budu skloni davati socijalno poželjne odgovore iako je upitnik anonimn. Takođe nemamo mogućnost direktne komunikacije sa ispitanikom ukoliko ima nekih nedoumica. Takođe ograničenje može biti vezano za primjenu Skale zadovoljstva životom koja zapravo predstavlja generalnu mjeru zadovoljstva životom i nemamo uvid koje su standarde procjene ispitanici koristili i procese pri ocjenjivanju ukupnog zadovoljstva života. Svakako ova skala ima visoku sadržajnu valjanost i prethodna istraživanja pokazuju visoku korelaciju različitih mjera procjene zadovoljstva životom (Andrews i Withey, 1976; prema Schimmack i sur. 2004). U ovom istraživanju koristili smo skraćenu verziju inventara ličnosti Velikih pet i preporuka je da u budućim istraživanjima se upotrebljava duži upitnik osobina ličnosti npr. BFI 44 ili IPIP-NEO kako bi dobili podatke o pojedinim facetama osobina ličnosti. Takođe bi u budućim istraživanjima bilo poželjno, kada govorimo o zadovoljstvu života studenata provjeriti i odnos sa drugim varijablama pored onih koje su uključene u ovo istraživanje i na taj način proširiti predmet istraživanja. Istraživanje Sevinca i Gizira (2014) je pokazalo da depresivnost, socijalna anksioznost i usamljenost doprinose nižem nivou zadovoljstva životom. Takođe bi interesantno bilo da se ispita uticaj varijabli kao što su samopoštovanje, lokus kontrole, prokrastinacija i da se utvrdi uticaj i predikcija ovih varijabli na zadovoljstvo životom studenata. Značajno bi bilo sprovesti i longitudinalno istraživanje koje će pratiti navedene konstrukte tokom godina (od upisa do završetka studija) i na taj način utvrditi da li se oni mijenjaju i na koji način.

Zaključak

Istraživačka tematika ovog rada je značajna kako za psihologiju tako i za druge nauke poput pedagogije, sociologije, filozofije, pozitivne psihologije kao i naravno za čitavu akademsku zajednicu. Dobijene nalaze ovog istraživačkog rada mogu analizirati profesori na univerzitetima ali i sami studenti kako bi pronašli modele da poboljšaju svoj položaj i kvalitet života i da im posluži kao inspiracija da prodube i sprovedu slična istraživanja. Akcenat je stavljen na promociju studentske populacije, njihovog značaja za društvo u cjelini kao i

faktorima koji utiču na njihovo zadovoljstvo životom.

Cilj ovog rada je bio da ispita nivo zadovoljstva životom studenata tj. globalno izvješće, ali i podatke o osobinama ličnosti i akademske motivacije i njihovim prediktivnim vrijednostima i međusobnim odnosima.

Rezultati istraživanja pokazuju da je prva istraživačka hipoteza djelimično potvrđena odnosno da što studenti koji imaju veći rezultat na dimenzijama osobina ličnosti modela Velikih pet imaju i veći nivo zadovoljstva životom. I četvrta hipoteza je djelimično potvrđena i dobili smo da su osobine ličnosti značajan prediktor zadovoljstva životom i da dimenzije Prijatnost, Savjesnost i Neuroticizam statistički značajno predviđaju razlike u izraženosti skora na skali zadovoljstva životom. Ostale istraživačke hipoteze su potvrđene i utvrdili smo pozitivnu povezanost Intrinzične motivacije i zadovoljstva životom kao i negativnu povezanost Amotivacije i zadovoljstva životom. Dalje utvrđena je pozitivna korelacija Intrinzične motivacije, Otvorenosti, Savjesnosti i Prijatnosti sa akademskom motivacijom sa jedne strane i negativna korelacija Amotivacije i Neuroticizma na akademsku motivaciju i ovi nalazi su u skladu sa ranijim istraživanjima. Takođe dobili smo rezultat da nema statistički značajne razlike u zadovoljstvu života studenata muške i ženske populacije.

U skladu sa dobijenim rezultatima utvrđeno je da su studenti blago zadovoljni životom, odnosno više su zadovoljni nego nezadovoljni životom. Dalje Intrinzična motivacija je u pozitivnoj korelaciji dok je Amotivacija u negativnoj korelaciji sa zadovoljstvom života i pol ispitanika nije značajan prediktor zadovoljstva životom. Akademska motivacija je u pozitivnoj povezanosti sa Intrinzičnom motivacijom kao i sa dimenzijama ličnosti Otvorenost, Savjesnost i Prijatnost dok sa druge strane postoji negativna povezanost sa Amotivacijom i Neuroticizmom. Ovaj rad može poslužiti budućim istraživanjima koja će se baviti ovim fenomenom kao usmjerenje. Može biti i podsticajan da se veći broj istraživača u Crnoj Gori bavi ovom temom i istraže što više faktora koji utiču na kvalitet života studenata.

Literatura:

1. Adamek, V. (2020). *Prediktori subjektivne dobrobiti kod studenata: uloga prijateljstva, percipiranog stresa i perfekcionizma*. Neobjavljeni diplomski rad. Zagreb: Fakultet hrvatskih studija
2. Amrai, K., Motlagh, S. E., Zalani, H. A. i Parhon (2011). *The relationship between academic motivation and academic achievement students*. Procesia Social and Behavioral Sciences
3. Bailey, T. H. i Phillips, L. J. (2015). *The influence of motivation and adaptation on students' subjective well-being, meaning in life and academic performance*. Higher education research & development
4. Bailey, T. H. i Phillips, L. J. (2015). *The influence of motivation and adaptation on students' subjective well-being, meaning in life and academic performance*. Higher education research & development.
5. Bowman, N. A. (2010). *The development of psychological well-being among first-year college students*. Journal of College Student Development
6. Brajša-Žganec – Kaliterna Lipovčan 2006: Andreja Brajša-Žganec – Ljiljana Kaliterna-Lipovčan. *Kvaliteta življenja, životno zadovoljstvo i sreća osoba koje profesionalno pomažu drugima*. Društvena istraživanja
7. Brajša-Žganec, A., Ivanović, D. i Burušić, J. (2014). *Dimenzije psihološke dobrobiti hrvatskih studenata: spolne razlike i povezanost s osobinama ličnosti*. Napredak
8. Carp, F. M. and Carp A.:1982, 'Test of a model of domain satisfaction and well being: equity considerations', Research on Aging
9. Carr, S., Colthurst, K., Coyle, M., i Elliott, D. (2013). *Attachment dimensions as predictors of mental health and psychosocial well-being in the transition to university*. European Journal of Psychology of Education.

10. Chamberlain, K.: 1988, '*On the structure of well being*', Social Indicators Research
11. Coccia, C. i Darling, C. A. (2016). *Having the time of their life: college student stress, dating and satisfaction with life*. Stress and Health.
12. Compas, B. E., Wagner, B. M., Slavin, L. A. i Vannatta, K. (1986). *A prospective study of life events, social support, and psychological symptomatology during the transition from high school to college*. American journal of community psychology
13. Costa – McCrae1980: Paul T. Costa – Robert R. McCraee. *Still stable after all these years: Personality as a key to some issues in adulthood and old age*. In: P. B. Baltes – G. Brim (Eds.). Life span development and behavior 3 New York, Academic Press.
14. Costa, P. T. & McCrae, R. R. (1988). *From catalog to classification: Murray's needs and the five-factor model*, Journal of Personality and Social Psychology
15. Csikszentmihalyi, J. and Figurski, T. J.: 1982, '*Self-awareness and aversive experience in everyday life*', Journal of Personality
16. De Koning, B. B., Loyens, S. M. M., Rikers, R. M. J. P., Smeets, G. i Van der Molen, H. T. (2013). *Impact of binding study advice on study behavior and pre-university education qualification factors in a problem-based psychology bachelor program*. Studies in Higher Education
17. Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2002). *Handbook of Self-Determination Research*. Rochester, The University of Rochester Press.
18. Deci, E. L. (1971). *Effects of Externally mediated rewards on Intrinsic Motivation*. Journal of Personality and Social Psychology
19. Deci, E. L. i Ryan, R. M. (2008). *Self-determination theory: A macrotheory of human motivation, development, and health*. Canadian psychology
20. Deci, E. L. i Ryan, R. M. (2000). *The What and Why of Goal Pursuits: Human Needs and Self Determination of Bahaviour*. Psychological Inquiry

21. Deci, E. L. i Ryan, R. M. (2008). *Self-determination theory: a macrotheory of human motivation, development, and health*. Canadian Psychology
22. Deci, E. L. i Ryan. R. M. (2000). *Self-Determination Theory and the Facilitation of Intrinsic Motivation, Social Development and Well-being*. American Psychologist
23. Deci, E.L. i Ryan, R.M. (1985). *Intrinsic motivation and self-determination in human behaviour*. New York: Plenum Press.
24. Dennis, J. M., Phinney, J. S. i Chuateco, L. I. (2005). *The role of motivation, parental support, and peer support in the academic success of ethnic minority first-generation college students*. Journal of college student development.
25. Dennis, J. M., Phinney, J. S. i Chuateco, L. I. (2005). *The role of motivation, parental support, and peer support in the academic success of ethnic minority first-generation college students*. Journal of college student development
26. Diener – Oishi – Lucas 2003: Ed Diener – Shigehiro Oishi – Richard E. Lucas. *Personality, culture, and subjective well-being: Emotional and cognitive evaluations of life*. Annual Review of Psychology
27. Diener (1984): Ed Diener. *Subjective well-being*. Psychological Bulletin.
28. Diener, E. i Ryan, K. (2009). *Subjective well-being: A general overview*. South African Journal of Psychology
29. Diener, E. (2006). *Guidelines for national indicators of subjective well-being and ill-being*. Applied Research in Quality of Life
30. Diener, E. i Biswas-Diener, R. (2008). *Happiness: Unlocking the mysteries of psychological wealth*. Blackwell Publishing
31. Diener, E., Emmons, R. A., Larsen, R. J., & Griffin, S. (1985). *The Satisfaction With Life Scale*. Journal of Personality Assessment

32. Diener, E., Kesebir, P., & Tov, W. (2010). *Happiness*. In M. R. Leary & R. H. Hoyle (Eds.), *Handbook of individual differences in social behavior*. New York/London: The Guilford Press.
33. Diener, E., Lucas, R. E., & Oishi, S. (2002). *Subjective well-being: The science of happiness and life satisfaction*. In C.R. Snyder & S.J. Lopez (Eds.), *Handbook of positive psychology*. New York: Oxford University Press.
34. Eccles, J. S., Wigfield, A., Midgley, C., Reuman, D., Mac Iver, D. i Feldlaufer, H.(1993). *Negative effects of traditional middle schools on student's motivation*. The Elementary School Journal.
35. Farnell, T., Matković, T., Doolan, K. i Cvitan, M. (2014). *Socijalna uključivost visokog obrazovanja u Hrvatskoj: analiza stanja*. Zagreb: Institut za razvoj obrazovanja.
36. Francis, L. J. (1999). *Happiness is a thing called stable extraversion: A further examination of the relationship between the Oxford Happiness Inventory and Eysenck's dimensional model of personality and gender*. Personality and Individual Differences.
37. Fredrickson, B. L. (1998). *What Good Are Positive Emotions?*. Review of General Psychology: Journal of Division 1, of the American Psychological Association
38. Gan, Y., Hu, Y. i Zhang, Y. (2010). *Proactive and preventive coping in adjustment to college*. The Psychological Record.
39. Grgin, T. (2004). *Edukacijska psihologija*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
40. Hakimi, S., Hejazi, E. i Lavasani, M. G. (2011). *The Relationships Between Personality Traits and Students' Academic Achievement*. *Procedia. Social and Behavioral Sciences*.

41. Hotard, S. R.,McFatter, R.M.,McWhirter, R.M. i Stegall,M. E. (1989.), *Interactive effects on extraversion, neuroticism, and social relationships on subjective well-being*, Journal of Personality and Social Psychology.
42. Houston, J. P.: 1981, *The Pursuit of Happiness*. Scott, Foresman, Glenview, Indiana University
43. Izard, C. E., Libero, D. Z., Putnam, P. i Haynes, O. M. (1993.). *Stability of emotion experiences and their relations to traits of personality*, Journal of Personality and Social Psychology.
44. Johnson, V. K., Gans, S. E., Kerr, S., i LaValle, W. (2010). *Managing the transition to college: family functioning, emotion coping, and adjustment in emerging adulthood*. Journal of College Student Development.
45. Kaliterna Lipovčan, Lj. i Brajša Žganec, A. (2006). *Kvaliteta življenja, živотно zadovoljstvo i sreća osoba koje profesionalno pomažu drugima*. Društvena istraživanja.
46. Kleinginna, P. R. i Kleinginna, A. M. (1981). *A categorized list of motivation definitions, with a suggestion for a consensus*. Motivation and Emotion
47. Kozma, A. and Stones, M. J.: 1980, *'The measurement of happiness: development of the Memorial University of New Foundland Scale of Happiness (MUNSH)'*, Journal of Gerontology
48. Komarraju, M. & Karau, S. J. (2005). *The relationship between the big five personality traits and academic motivation*, Personality and Individual Differences,
49. Kyndt, E., Coertjens, L., van Daal, T., Donche, V., Gijbels, D. i Van Petegem, P. (2015). *The development of students' motivation in the transition from secondary to higher education: A longitudinal study*. Learning and Individual Differences
50. Larsen, R. J. i Buss, D. M. (2005). *Psihologija ličnosti*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

51. Lindahl, M. i Archer, T. (2013). *Depressive expression and anti-depressive protection in adolescence: stress, positive affect, motivation and self-efficacy*. Psychology
52. Lucas, R. E. & Diener, E. (2010). *Subjective well-being*. In M. Lewis, J.M. Haviland-Jones & L. Feldman Barrett (Eds.). *Handbook of emotions* New York, London: The Guilford Press.
53. Lucas, R. E., Diener, E., & Suh, E. (1996). *Discriminant validity of well-being measures*. Journal of Personality and Social Psychology.
54. Lyubomirsky, S., King, L. i Diener, E. (2005). *The benefits of frequent positive affect: does happiness lead to success?*. Psychological Bulletin
55. Matković, T. (2009). *Pregled statističkih pokazatelja participacije, prolaznosti i režima plaćanja studija u Republici Hrvatskoj 1991.-2007*. Revija za socijalnu politiku.
56. Mattanah, J. F., Ayers, J. F., Brand, B. L., Brooks, L. J., Quimby, J. L. i McNary, S. W. (2010). *A social support intervention to ease the college transition: Exploring main effects and moderators*. Journal of College Student Development
57. Moore, K., i Craciun, G. (2021). *Fear of Missing Out and Personality as Predictors of Social Networking Sites Usage: The Instagram Case*. Psychological Reports
58. Nicpon, M. F., Huser, L., Blanks, E. H., Sollenberger, S., Befort, C. i Kurpius, S. E. R. (2006). *The relationship of loneliness and social support with college freshmen's academic performance and persistence*. Journal of College Student Retention: Research, Theory & Practice
59. Niemiec, C. P., Lynch, M. F., Vansteenkiste, M., Bernstein, J., Deci. E. L. i Ryan, R. M. (2006). *The antecedents and consequences of autonomous self regulation for college: A self-determination theory perspective on socialization*. Journal of Adolescence

60. Paustović-Kolesarić-Krizmanić (1995): *Psychological variables as predictors of quality of life*.
61. Pavot, W., Diener, E., Colvin, C. R. i Sandvik, E. (1991). *Further validation of the Satisfaction With Life Scale: Evidence for the cross-method convergence of well-being measures*. Journal of Personality Assessment
62. Pavot, W. G., & Diener, E. (1993). *Review of the Satisfaction With Life Scale*. Psychological Assessment
63. Pavot, W. i Diener, E. (2003). *Well-being (Including life satisfaction)*. U M. J. Hilsenroth i D. L. Segal (Ur.), Encyclopedia of Psychological Assessment
64. Pelletier, L. G., Fortier, M. S., Vallerand, R. J., Tuson, K.M., Briere, N. M. i Blais, M.R. (1995). *Toward a new measure of intrinsic motivation, extrinsic motivation and amotivation in sports: The Sport Motivation Scale*. Journal of Sport and Exercise Psychology
65. Penezić (2006): Zvezdan Penezić. *Zadovoljstvo životom u adolescentnoj i odrasloj dobi*. Društvena istraživanja.
66. Rammstedt, B., & John, O. (2007). *Measuring personality in one minute or less: A 10 – item short version of the Big Five Inventory in English and German*. Journal of Research in Personality.
67. Reis, H.T., Sheldon, K.M, Gable, S.I., Roscoe, J., Ryan, R.M. (2002). *Daily Well-Being: The role of Autonomy, Competence, and Relatedness*. Personality and Social Psychology Bulletin
68. Repišti, S. (2015). *Psihologija ličnosti, teorija i empirija*. Podgorica: Autorovo izdanje
69. Rheinberg, F. (2004). *Motivacija*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

70. Richardson, M., Bond, R., i Abraham, C. (2012). *Psychological correlates of university students' academic performance: A systematic review and meta-analysis*. Psychological Bulletin.
71. Rijavec, M., Miljković, D. i Brdar, I. (2008). *Pozitivna psihologija: Znanstveno istraživanje ljudskih snaga i sreće*
72. Robert J. Vallerand, Luc G. Pelletier, Marc R. Blais, Nathalie M. Brière, Caroline B. Senécal, Évelyne F. Vallières (1992-1993). *Educational and Psychological Measurement*, vols. 52 and 53.
73. Robbins, S. B., Lauver, K., Le, H., Davis, D., Langley, R. i Carlstrom, A. (2004). *Do Psychosocial and Study Skill Factors Predict College Outcomes? A Meta-Analysis*. Psychological Bulletin
74. Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). *Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being*. American Psychologist
75. Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2001). *On happiness and human potentials: A review of research on hedonic and eudamonic well-being*. Annual Review of Psychology
76. Schimmack, U., Oishi, S., Furr, R. M., Funder, D. C., (2004). *Personality and life satisfaction: A facet-level analysis*. Personality and Social Psychology Bulletin.
77. Schwartz, N. and Clore, G. L.: (1983). *'Mood, misattributiom and judgments of well- being: informative and directive functions of affective states'*, Journal of Personality and Social Psychology
78. Sevinç, S., & Gizir, C. A. (2014). *Factors negatively affecting university adjustment from the views of first-year university students: The case of Mersin University*.
79. Sistrunk, J. i Brandner, P. (1965). *A Study of Sixteen Kansas High School Graduating Classes, to Determine Motivation for or Against Going to College*. Washington D.C.: ERIC Clearinghouse.

80. Strayhorn, T. L. (2012). *Exploring the impact of Facebook and Myspace use on first-year students' sense of belonging and persistence decisions*. Journal of College Student Development.
81. Soto, C. J. (2015). *Is Happiness Good for Your Personality? Concurrent and Prospective Relations of the Big Five With Subjective Well-Being*. Journal of Personality.
82. Šćukanec, N., Sinković, M., Bilić, R., Doolan, K. i Cvitan, M. (2015). *Socijalni i ekonomski uvjeti studentskog života u Hrvatskoj: Nacionalno izvješće istraživanja EUROSTUDENT V za Hrvatsku za 2014*. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske.
83. Vallerand, R. J., Pelletier, L. G., Blais, M. R., Briere, N. M., Senecal, C. i Vallieres, E. F. (1992). *The Academic Motivation Scale: A measure of intrinsic, extrinsic, and amotivation in education*. Educational and psychological measurement.
84. Vansteenkiste, M., Lens, W. i Deci, E.L. (2006). *Intrinsic Versus Extrinsic Goal Contents in Self-Determination Theory: Another Look at the Quality of Academic Motivation*. Educational Psychologist
85. Veenhoven, R. (1996). *The study of life satisfaction*. U Saris, W.E., Veenhoven, R., Scherpenzeel, A.C. i Buting (ur.). *A comparative study of satisfaction with life in Europe*. Budapest: Eotvos University Press
86. Watson, D., & Clarck, L. A. (1992). *On traits and temperament: General and specific factors of emotional experience and their relation to the five factor model*. Journal of Personality.
87. Wilson, W. R.: 1960, 'An attempt to determine some correlates and dimensions of hedonic tone', Doctoral dissertation, Northwestern University, Dissertation Abstracts 22, 2814. University Microfilms

88. Yusuf, M. (2011). *The impact of self-efficacy, achievement motivation, and self-regulated learning strategies on students' academic achievement*. Procedia -Social and Behavioral Sciences.
89. Živčić-Bećirević, I., Smojver-Ažić, S., Kukić, M. i Jasprica, S. (2007). *Akadska, socijalna i emocionalna prilagodba na studij s obzirom na spol, godinu studija i promjenu mjesta boravka*. Psihologijske teme.

PRILOZI

Socio-demografski upitnik korišćen u ovom istraživanju sadržao je sledeća pitanja:

1. Pol
2. Koliko imate godina?
3. Koja ste godina studija?
4. Na kojem univerzitetu studirate?
5. U kojem djelu Crne Gore živite?
6. U kojem gradu živite?
7. Da li ste zaposleni?

Prva skala koja je korišćena je **Skala akademske motivacije – fakultetska verzija** (Academic Motivation Scale AMS-C 28, Vallerand i sur., 1992)

Koristeći donju skalu, naznačite u kojoj mjeri svaka od sljedećih stavki trenutno odgovara jednom od razloga zašto idete na fakultet.

1. Uopšte se ne slažem
2. Uglavnom se ne slažem
3. Ne slažem se
4. Nit se slažem nit se ne slažem
5. Slažem se
6. Uglavnom se slažem
7. Potpuno se slažem

Zašto ideš na fakultet?

1. Jer sa srednjom školom kasnije ne bih pronašao dobro plaćen posao.
2. Zbog toga što doživljavam zadovoljstvo dok učim nove stvari.
3. Zbog toga što mislim da će mi fakultetsko obrazovanje pomoći da se bolje pripremim za karijeru koji sam odabrao.
4. Zbog jakih emocija koje doživljavam dok prepričavam moje ideje drugim ljudima
5. Iskreno, ne znam. Stvarno mislim da gubim vrijeme dok se školujem.
6. Zbog zadovoljstva koje doživljavam dok nadmašujem samog sebe tokom studija.
7. Zbog toga da bih dokazao sebi da sam sposoban da završim fakultet.
8. Zbog toga da bih kasnije mogao da dobijem prestižnije poslove.

9. Zbog zadovoljstva koje doživim kada otkrijem nove stvari koje do sada nisam znao.
10. Jer će mi kasnije omogućiti da pristupim tržištu rada u oblasti koja mi se sviđa.
11. Zbog zadovoljstva koje osjećam dok čitam zanimljive autore.
12. Jednom sam imao dobre razloge da idem na fakultet, međutim sada se pitam da li da nastavim.
13. Za zadovoljstvo koje doživim dok nadmašujem sebe u jednom od mojih ličnih dostignuća
14. Zbog činjenice da kad uspijem na fakultetu osjećaću se važnim.
15. Zbog toga što želim da imam „dobar život“ kasnije u životu.
16. Zbog zadovoljstva koje doživljavam u proširenju svog znanja o temama koje mi se dopadaju.
17. Jer će mi pomoći da napravim bolji izbor u vezi moje orijentacije u karijeri.
18. Zbog osjećaja zadovoljstva koje osjetim kada sam potpuno zadubljen nečim što je neki autor napisao.
19. Ne vidim zašto idem na fakultet i iskreno nije me briga.
20. Zbog zadovoljstva koje osjećam kada sam u procesu ostvarenja teških akademskih aktivnosti.
21. Da bih pokazao sebi da sam inteligentna osoba.
22. Da bih kasnije imao bolju platu.
23. Jer mi moje studije omogućavaju da nastavim da učim mnoge stvari koje me interesuju.
24. Jer vjerujem da će mi još koja godina obrazovanja poboljšati moju kompetentnost kao radnik.
25. Zbog osećaja ugodnosti dok čitam o raznim zanimljivim temama.
26. Ne znam. Ne mogu da razumijem šta radim kod studiram.
27. Zato što mi fakultet omogućava da iskusim lično zadovoljstvo u mojoj potrazi za izvrsnošću u mojim studijama.
28. Jer želim sebi pokazati da mogu da uspijem na studije.

Druga skala koja je korišćena jeste **Skala osobina ličnosti Big five inventory, kratka verzija** (BFI-10, Rammstedt & John, 2007)

Molimo Vas da zaokružite broj koji najbolje opisuje Vaše slaganje s datim tvrdnjama.

BROJEVI ZNAČE: 1 – Uopšte se ne slažem, 2 – Umjereno se ne slažem, 3 - Malo se ne slažem, 4 – Niti se slažem, niti se ne slažem, 5 – Malo se slažem, 6-Umjereno se slažem, 7 – Potpuno se slažem

Vidim sebe kao osobu koja je...

1. Ekstravertna, entuzijastična. (1-7)
2. Kritična, svadljiva. (1-7)
3. Pouzdana, samodisciplinovana. (1-7)
4. Anksiozna, lako se uznemiri. (1-7)
5. Otvorena za nova iskustva, kompleksna. (1-7)
6. Rezervisana, tiha. (1-7)
7. Simpatična, topla. (1-7)
8. Dezorganizovana, nemarna. (1-7)
9. Mirna, emocionalno stabilna. (1-7)
10. Konvencionalna, nekreativna. (1-7)

I posljednja skala korišćena u ovom radu je **Skala zadovoljstva životom** (Satisfaction With Life Scale, Diener et al., 1985)

Ispod se nalaze pet tvrdnji sa kojima se možete složiti ili ne. Molimo Vas da obilježite broj koji najbolje opisuje Vaše slaganje s datim tvrdnjama.

BROJEVI ZNAČE: 1 – Uopšte se ne slažem, 2 – Umjereno se ne slažem, 3 - Malo se ne slažem, 4 – Niti se slažem, niti se ne slažem, 5 – Malo se slažem, 6-Umjereno se slažem, 7 – Potpuno se slažem

1. Moj život je blizak idealnom.
2. Uslovi mog života su odlični.
3. Zadovoljan sam svojim životom.
4. Do sada sam ostvario bitne stvari koje želim u životu.
5. Kada bih se ponovo rodio ne bih ništa mijenjao